

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra klasické filologie

ŘÍMSKÉ MOZAIKY NA IBERSKÉM POLOOSTROVĚ

Bakalářská diplomová práce

Daniela Šimková

Vedoucí práce:

PhDr. Barbara Pokorná, PhD.

OLOMOUC 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji PhDr. Barbaře Pokorné, PhD. za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů. Dále děkuji za možnost využít výměnného studijního programu ERASMUS, díky němuž jsem mohla během školního roku 2009/2010 pobývat v Portugalsku, objevit krásu tamějších římských mozaik a najít další podklady pro vytvoření této práce.

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod	6
1. Římské mozaiky v historické kontextu Iberského poloostrova	7
2. Mozaiky a jejich tvůrci	11
3. Archeologické lokality	17
3.1. Lusitania	17
3.1.1. Abicada, Mexilhoeira Grande, (Faro), <i>Conventus Pacensis</i>	16
3.1.2. Faro/Ossonoba, <i>Conventus Pacensis</i>	18
3.1.3. Milreu, <i>Conventus Pacensis</i>	20
3.1.4. Conimriga, <i>Conventus Scallabitanus</i>	23
3.1.5. Mérida/ <i>Augusta Emerita, Conventus Emeritanus</i>	27
3.2. Baetica	33
3.2.1. Écija/ <i>Colonia Augusta Firma Astigi, Conventus Astigitanus</i>	34
3.2.2. Itálica, <i>Conventus Hispalensis</i>	41
3.2.3. Tejada la Nueva/ <i>Itucci, Conventus Hispalensis</i>	45
3.3. Hispania Tarraconensis	47
3.3.1. Empúries/ <i>Emporion, Conventus Tarraconensis</i>	47
Závěr	51
Resume	53
Anotace	54
Seznam pramenů a literatury	55
Seznam obrazových příloh	57

Zkratky uvedené v poznámkách

1. **DMGMR** ... VIEGAS, C.; ARAÇOS, F.; MACEDO, M. *Dicionário de motivos geométricos no mosaico romano*, Conímbriga: Liga dos amigos de Conímbriga, 1993
2. **DVMP** ... CORREIRA, L.N. *Decoração Vegetalista nos Mosaicos Portugueses*, Lisboa: Edições Colibri / Instituto de História da Arte Faculdade de Ciências Sociais e Humanas – UNL, 2005
3. **GMNAR** ... ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; DE CASTRO, P. C.; NOGALES BASARRATE, T.; PÉREZ OUTERIÑO, B.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A.; HERNÁNDEZ GIL, D. *Guía del Museo Nacional de Arte Romano*. Secretaría General Técnica, 2008
4. **Itálica CA** ... FERNÁNDEZ CARO, J. J.; RAVÉ PRIETO, J. L.; RESPALDIZA LAMA, P. J. *Itálica, cuaderno del alumno 12 a 16 años*, Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Educación y Ciencia, Consejería de Cultura y Medio Ambiente, Gabinete Pedagógico de Bellas Artes
5. **Itálica CP** ... FERNÁNDEZ CARO, J. J.; RAVÉ PRIETO, J. L.; RESPALDIZA LAMA, P. J. *Cuaderno del Profesorado*, Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Educación y Ciencia, Consejería de Cultura y Medio Ambiente, Gabinete Pedagógico de Bellas Artes
6. **RMR** ... A. FERNÁNDEZ UGALDE; S. GARCÍA DILS; J. F. de RUEDA ROIGÉ; J. M. CAMPOS CARRASCO; Á. GÓMEZ RODRÍGUEZ; N. DE LA O VIDAL TERUEL; J. LANCHÁ; C. OLIVEIRA. *A rota do mosaico romano, o Sul da Hispânia (Andaluzia e Algarve), Cidades e villae notáveis da Bética e Lusitânia romanas*. Departamento de História, Arqueologia e Património da Universidade do Algarve, 2008

Úvod

Římské mozaiky v dnešní době doslova fascinují svou krásou, originalitou a úzkostnou pečlivostí, jaká jim byla ze stran umělců věnována. Při pohledu na ně, ať už na jakémkoli starověkém nalezišti či v muzeu, se většiny návštěvníků zmocní pocity obdivu a uznání. Zároveň se v jejich myslích vynořují otázky, jak a kde toto umění vzniklo, za jakým účelem, kdo jej tvořil, jak je možné, že přetrvalo tolik staletí nebo zda mělo nějakou funkci. Přiznávám, že ani já jsem nebyla výjimkou.

Téma práce Mozaiky na Iberském poloostrově se v mé mysli zrodilo ve chvíli, kdy jsem na podzim roku 2009 poprvé navštívila archeologické naleziště známé pod názvem Conimbriga ležící nedaleko univerzitního města Coimbra v dnešním Portugalsku, kde jsem objevila krásu římských mozaik. K tomu, abych se o tématu utvrdila jsem se také v červenci roku 2010 vydala do Méridy, města, jež si zasloužilo být zapsané do světové organizace UNESCO díky mnoha antickým předmětům, jež zde byly nalezeny. Byla jsem natolik okouzlena, že jsem se rozhodla pro vypracování této práce, kde je mým hlavním záměrem zodpovědět výše uvedené otázky, popsat celkem devět starověkých nalezišť nacházejících se jak v Portugalsku, tak ve Španělsku a popřípadě mezi nimi nalézt určité rozdíly či shody.

Celkově má tato práce tři hlavní kapitoly, z nichž první je věnována stručnému přehledu dějin Iberského poloostrova, jež zahrnuje období časově ohraničené dobou nejstarších lidských pozůstatků zde nalezených a 6. stol. n. l., kdy vizigótský král Leovigild sjednotil celý poloostrov pod svou vládou.

Zatímco druhá kapitola se zabývá především počátky tohoto umění, technikou výroby samotných mozaik, jejími tvůrci, vzory a jejich expozicí, celá třetí kapitola je věnována nalezištím, jež jsou společně s ostatními římskými městy zanesené do mapy v příloze 1 a). Každé je přiřazeno určité provincii, pod jejíž správou spadalo, a je stručně historicky popsáno. Největší pozornost je věnována mozaikám, jejich motivům a ornamentům, které je krásí. Studium jednotlivých vzorů a stylů se snad může někomu zdát jako zcela neužitečný počin, avšak je nutné si uvědomit, že představují neopomenutelnou součást historie, neboť němě vypovídají o každodenním životě patricijských obyvatel

Římského impéria a styl umělců odhaluje, jaké zahraničními styky ta či ona část Hispánie udržovala.

Primárních pramenů vztahující se k tematice římských mozaik není věru mnoho. Nalezla jsem pouze jeden a to pojednání Marca Vitruvia Pollia známé pod názvem *De architectura*, aneb *Deset knih o architektuře*, kde jsem našla základní informace o pokládání podlah v římských domech. Další primární prameny od spisovatelů Plinia st., Livia a Tacita spíše historicky hovoří o jednotlivých místech.

Co se sekundární literatury týče, hlavním pilířem této práce je *A rota do mosaico romano*, nejnovější, velmi zdařilá portugalsko-španělská publikace dopodrobna se zabývající jednotlivými mozaikami Iberského poloostrova, což velmi ulehčilo mé studium. Při popisu jednotlivých všeobecných motivů se obracím především k portugalské publikaci *Dicionário de motivos geométricos no mosaico romano* a při popisu květinových vzorů k Licínii Nunes Correia, jejíž práce *Decoração Vegetalista nos Mosaicos Portugueses* shrnuje veškeré květinové, vegetační motivy objevené v portugalských mozaikách. Podkladem k transkripci jmen a názvů mi slouží *Bohové a hrdinové antických bájí* (využívám také jako hlavní materiál k popsání antických mýtů) a *Encyklopedie antiky*.

1. Římské mozaiky v historickém kontextu Iberského poloostrova

Dějiny tohoto jihozápadního poloostrova Evropy sahají hluboko do minulosti. První národy, jež žily vedle sebe a navzájem se ovlivňovaly, nám o sobě bohužel nezanechaly žádné písemné zmínky, a proto jediné důkazy, vypovídající o jejich životech, získáváme skrze archeologické nálezy, jako je například známá jeskyně Altamira s překrásnými nástěnnými malbami bizonů a jiných zvířat (16 000-10 000 př. n. l.).

Prvními známými obyvateli dle písemných dokladů byli tzv. Iberové, kteří se zde objevili okolo r. 1 600 př. n. l. Existuje mnoho studií a hypotéz snažících se objasnit jejich původ dodnes zahalený nejedním tajemstvím. Předpokládá se, že prvotní domovinou jim byla Asie, severní Afrika, jižní Evropa či samotný Pyrenejský poloostrov. Postupně však jedna teorie vyvrací druhou a co je skutečná pravda se zatím neví. Z filologického hlediska

je zajímavé, že se jednu chvíli přisuzoval jejich jazyku potomek – baskytština. Ačkoli jsou si však písma těchto dvou jazyků v něčem podobná, většina vědců se s myšlenkou příbuznosti neztotožňuje, a tak zůstává původ Basků i nadále nevysvětlen.

V počátku 1. tisíciletí začali na západ Evropy postupovat indoevropští Keltové přinášející s sebou důležité poznatky o zpracování železa, které Iberové dosud neznali. Není tedy divu, že díky svým výborným zbraním dokázali Keltové potlačit jakýkoli odpor ze strany tamějšího obyvatelstva a během 7. a 6. stol. př. n. l. zaujímali již téměř polovinu poloostrova splývající v Keltiberský národ. Z tohoto období byly nalezeny nádherné sošky, keramika, kvalitní zlaté a stříbrné šperky propracované do nejmenších detailů využívající technologie z Řecka i Orientu (filigrány). Vidíme tedy, že poloostrov nebyl od světa v žádném případě izolován. Dokladem toho je také příplutí prvních kolonistů z východního středomoří, Féníčanů (již okolo r. 1 100 př. n. l.). Jako skvělí obchodníci si samozřejmě byli dobře vědomi bohatství, které tato země skýtala, a proto začali v 8. stol. př. n. l. budovat na jihu první sídla, opevněné osady. Nepochybně se může zdát, že budoucí Španělsko vykořisťovali a chtěli si jej podmanit, avšak na druhou stranu je nutné jim přiznat novinky vedoucí posléze k neobyčejnému rozvoji poloostrova, který představovala například dokonalejší těžba kovů, jejich zpracování, solení ryb, barvení látek, seznámení lidí s jednodušším písmem, atd. Směsice fénické a domácí kultury dala vzniknout kultuře Tartéské, o jejímž zániku, snad v 6. stol. př. n. l., se dodnes vedou sáhodlouhé diskuze¹.

Samozřejmě ani Řekové nemohli opominout tuto na kovy bohatou zemi, jež jim zpočátku v myslích evokovala místo opředené mýty, kde se za Herkulovými sloupy (Gibaltarská úžina), dle Homérovy Odyssei, nacházel vchod do podsvětí. Později se však odvážili a začali se zemí uzavírat obchodní a diplomatické svazky bez toho, aniž by kdy docházelo k výraznému etnickému prolínání díky tlaku dědice fénické civilizace – Kartága. Důkazy o jejich přítomnosti nám dává nejen písmo podobné starým řeckým typům, užívané na jihozápadě dnešního Portugalska, ale také hojné nálezy jejich keramiky a různých jiných předmětů. Po r. 550 př. n. l. jakoby keramika zmizela,

---

¹ někteří vědci dokonce zastávají názor, že to byli Řekové, kdo dal podnět k vytvoření nové kultury (KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007)

což byl zřejmě následek bitvy u Alalie (r. 535 př. n. l.), kdy byli Řekové poraženi Kartaginci a Etrusky, následkem čehož byly veškeré jejich svazky se západním středomořím zpřetrhány.

Ambiciózní Řím se jen nerad díval na rozšiřující se vliv Kartága, a tak není divu, že se snažil soupeře za každou cenu zničit a budoucí Hispánii připojit pod svá křídla, neboť si byl jako všichni před ním vědom jejího nezměrného bohatství. Nastalo tedy období tří punských válek, z nichž Řím nakonec vyšel jako vítěz a myšlenka Catona st., „*Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam*“², byla uskutečněna.

R. 197 př. n. l. došlo k rozdělení poloostrova na *Hispania Citerior*, s administrativní metropolí Carthago Nova (dnešní Carthagena), a *Hispania Ulterior* s hlavním městem Corduba (dnes Cordoba)³. Během dalších dvou století trvala expanze z jihovýchodu na sever a západ poloostrova, byly zakládány nové provincie. To vše samozřejmě vyvolalo mnoho povstání, z nichž je zde uveden pouze odpor vycházející ze strany lusitánského lidu sídlícího mezi řekami Douro a Tejo, s nímž se později ztotožňují samotní Portugalci⁴. Okolo r. 147 př. n. l. se do jeho čela postavil Viriathus, který chytře vedl proti Římu partyzánskou válku, v níž vítězil. Roku 140 př. n. l. podepsal s nepřítelem smlouvu o příměří, jíž byl prohlášen za *amicus populi Romani*⁵ a lusitánská území získala pod jeho velením nezávislost. Úmluva však neměla dlouhého trvání, neboť ihned další rok bylo Viriathovi zrádně podříznuto hrdlo třemi jeho podřízenými podplacenými Římem.

Když se čas republiky chýlil ke konci, bylo již téměř celé území Pyrenejského poloostrova pod nadvládou nových kolonizátorů, jejichž zákony, jazyk, zvyklosti a náboženství se šířily do všech jeho koutů. Tomuto procesu říkáme romanizace, aneb pořímsťování, kdy podstatou nebylo žádné vnucování řeči či vyznávání jiné víry, jak posléze činili španělští a portugalští kolonisté v jižní Americe, ale postupné nenásilné přijímání všeho římského, neboť ačkoli se možná obyvatelstvu Hispánie nelíbila skutečnost, že se vše začalo odehrávat pod taktovkou nového kolonizátora, samo časem pochopilo, že bez

---

² "Ostatně soudím, že Kartágo musí být zničeno"

³ Hispania Citerior et Ulterior - Přední a Zadní Hispánie

⁴ ztotožnění dokládá dílo slavného básníka 16. stol. Luíse de Camões „*Lusovci*“ (*Os Lusíadas*), kde je opěvován udatný národ Portugalců a jejich námořní objevy

⁵ z lat. přítel římského lidu

latiny neuspěje v žádném jednání, ať už úředním či obchodním. Toto je v dnešní době velmi lehce připodobňováno k současnému trendu šíření anglického jazyka, který se vyučuje téměř bez výjimky na každé základní škole a občasné kurzy lze nalézt také v mateřských školách, kde může dítě nebilingvní rodiny co nejdříve přijít do styku s cizím jazykem, což je považováno za velmi užitečné. Ačkoli se samozřejmě nejedná o žádný proces kolonizace, jako tomu bylo v období starověku, anglicky dnes mluví mnoho lidí po celém světě, aby si v době globalizace ulehčili domluvu a bez problémů si mohli navzájem předávat své myšlenky, informace.

První císař Augustus⁶ dobyl severozápad poloostrova, poslední část stále odolávající nátlaku Říma, a poté přetvořil jeho správu. Zadní Hispánii rozdělil na *Lusitanií*, s centrem v Emeritě Augustě (Méridě), a *Baeticu*, kde centrem zůstala dnešní Cordoba. Přední Hispánie byla přejmenována na *Hispania Tarraconensis* s hlavním městem Tarraco (aktuální Tarragona).

Právě v raném císařském období vznikalo mnoho sídel, budov v římském slohu, jako například v Conimbrize či Méridě. Tyto rozlehlé luxusní vily a soukromé domy si nechávali stavět místní hodnostáři, aby mohli všem ukázat, jak obrovské bohatství a moc drží ve svých rukou. Postupem času nastalo období úpadku morálky, po staletí ctěných hodnot a bohatí občané se přestali zajímat o blaho říše, výstavbu veřejných domů pro lid již nechtěli financovat. Začali shromažďovat majetek pro sebe sama, stále větší a větší prostředky vynakládali na stavbu rozlehlejších a přepychovějších sídel plných mozaik a jiného umění.

Ve 3. stol. n. l. trpěla Římská říše velikými hospodářskými problémy a devalvací měny. Aby byla Hispánie lépe ovládána, byla r. 298 n. l. rozdělena celkem na 5 teritorií: *Hispania Tarraconensis*, *Hispania Carthaginensis*, *Gallaecia*, *Lusitania* a *Baetica*. Počátkem 5. stol. n. l. dokonala úpadek Říma invaze Barbarů, způsobena nátlakem Hunů a Gótů, kteří se z Asie stěhovali směrem na západ. Pyrenejský poloostrov ovládly germánské kmeny a postupem času si založily svá království, svébské a vizigótské, stále bojující mezi sebou. R. 585 n. l. s konečným výsledkem zvítězil Leovigild, král vizigótský, a tím sjednotil celou Hispánii.

---

⁶ narozen 23. září 63 př. n. l. v Římě, vládl až do své smrti v letech 27 př. n. l. – 14 n. l. coby první římský císař

2. Mozaiky a jejich tvůrci

Římané s sebou na Iberský poloostrov nepřinesli pouze jazyk, náboženské vyznání či právní systém, jak bylo již výše zmíněno, avšak také umění, přejaté z velké části právě z Řecka, kolébky evropské civilizace. Mezi často používané dekorativní prvky patřily především malby na zdi, sochy a neopomenutelné mozaiky, které tamější lid, žijící okolo pobřeží Středozemního moře, již znal díky Řekům, ačkoli v jiné formě a to ve formě přírodních oblázků seskládaných do určitých motivů. Mozaiky se během romanizace staly doslova hitem, byly oblíbené především kvůli své trvanlivosti a praktické funkci. Voda jimi totiž neprosakovala, a tudíž nedokázala proniknout do spodnějších vrstev podlahy, kde by mohla způsobit značné škody. Byly také dobře omyvatelné, což zajišťovalo lepší čistotu domova. Není pochyb, že plnily také funkci estetickou a prozrazovaly vkus, bohatství majitele vily. Stejně luxusní záležitostí byla také mramorová podlaha (*opus sectile*⁷), nákladná už jen díky materiálu, avšak ta nedokázala zobrazit bohy, květiny či jiné výjevy dle toho, jak si pán domu přál, a proto se právě mozaiky, dodnes obdivované ruční práce, staly trendem tehdejšího starověkého světa. Je proto ku podivu, že nám o nich známý římský architekt Vitruvius⁸ nezanechal ve svém unikátním díle *De architectura libri decem*⁹ žádné pojednání, ačkoli v jeho době již v umění zaujímaly důležité místo a byly zcela běžnou záležitostí. V knize 7./I., 1.-7. píše alespoň o pokládání mramorové podlahy, což nám trochu přibližuje, co bylo jejich podkladem.

Ihned první řádky dávají tvůrci za úkol, aby dbal trvanlivého a pečlivého provedení podlahy, neboť je to právě ona, která tvoří základ vnitřního stavebního vybavení domu. Dle Vitruvia se nejdříve na urovnanou, pevnou půdu položila podkladová vrstva (*statumen*) o tloušťce 12 cm, tvořená pouhým

---

⁷ *opus sectile* je označení pro typ podlahy či zdi, která je dekorována kousky mramoru či jiného materiálu, které jsou tvarovány do specifických tvarů tak, aby vytvářely dané motivy, navzájem do sebe zapadaly a vytvářely hladký jednotný povrch

⁸ o jeho životě toho mnoho nevíme, zřejmě byl synem architekta a sestavoval válečné stroje ve vojscích Caesara a posléze Augusta

⁹ Deset knih o architektuře; napsáno okolo 30. - 20. let 1. stol. př. n. l.; neopývá žádnými uměleckými obraty či bohatými slovními hříčkami, jedná se o dílo zcela praktické, pojednávající o architektuře, mechanice, stavebním inženýrství, konstrukci strojů, atd.

kamením „*ne minore saxo, quam qui possit manum implere*“¹⁰. Na ni přibyla podlahová směs (*rudus*) o tloušťce minimálně 22 cm, jež obsahovala jednu čtvrtinu vápna a tři čtvrtiny „kamení“ (písek a štěrk). Vše se srovnalo a pevně upěchovalo dřevěnými dusadly, k nimž byly přiděleny skupinky mužů po deseti (zřejmě otroci), a nechalo vyschnout. Posléze přibyla další vrstva o tloušťce 11 cm, tzv. krycí (*nucleus*), nejtvrďší, nejnepropustnější ze všech výše uvedených, tvořená třemi díly rozdrčených cihel, střepů keramiky a jedním dílem vápna. Pokud tato poslední vrstva vykazovala nerovnosti, bylo nutné ji obrousit tak, aby z pokládaných dlaždic nevystupovaly žádné nepěkné hrany. V případě mozaik se na ni ještě položila malta či vrstva vápna, kam se vyryly vzory a teprve poté se začaly klást jednotlivé kostičky¹¹, které se posléze jemně leštily, brousily, aby vytvořily dokonale rovný povrch bez jakékoli pukliny, kudy by mohla později proniknout voda, což představovalo pro životnost mozaiky největší hrozbu.

Je pravdou, že při bližším zkoumání nemají všechny mozaiky tak dokonalou strukturu, jak ji popsal Vitruvius. Důvodem byla především nutnost tvůrců přizpůsobit se rozpočtu, času, jaký jim byl zadavatelem schválen, a půdě, na níž pracovali.

Nabízí se otázka: Kdo vlastně byli ti lidé, kteří vytvářeli tak nádherná díla plná péle a trpělivosti? Vzhledem k tomu, o jak fyzicky a časově náročnou práci se jednalo, tvořili tito nadaní umělci a zároveň schopní řemeslníci skupinky, v níž každý zaujímal svou funkci. Na pomoc si brávali otroky zastávající pomocné práce, které nevyžadovaly vysokou kvalifikaci, jako byla například základní příprava podlahy či přinášení materiálu k určenému místu. Samotné umělce kladoucí jako poslední vrstvu mozaiky jednotlivé *tesserae* většinou zahrnuje anonymita, ovšem existují také výjimky, jak můžeme vidět například v díle *Baco y Ariadna* uloženém v *Museo Nacional de Arte Romano* v městě Mérida, kde si v levém horním rohu můžeme všimnout nápisu EX OFFICINA ANNIBONI¹².

---

¹⁰ „*ne menším, než jaké může vyplnit ruku*“, VITRUVIUS. *Deset knih o architektuře*. Praha: Nakladatelství Svoboda, Antická knihovna, svazek 42, přeložil dr. Alois Otoupalík 1979, kniha 7, část 1., str. 237, latinský originál byl převzat z <http://www.thelatinlibrary.com/vitruvius7.html#1.1>, 12.11.2011

¹¹ viz. příloha 2, LING, Roger. *Ancient Mosaics*. Princeton University Press, 1998, str. 11

¹² Z DÍLNY ANNIBONA, kde je Annibonus považován za mistra, který byl za celou dílnu zodpovědný či za skutečného tvůrce mozaiky; viz. příloha 11 d), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

Zajímavé jsou rovněž denní platy vyplácené mozaikářům. Informace o nich nalzáme v *Ediktu o maximálních cenách* vydaném roku 301 císařem Diokleciánem, vládnoucím v letech 284 až 305 n. l., jenž v něm stanovil, že umělec vytvářející *opus tessellatum*¹³, tj. mozaiku podlahy, dostane denně 50 denárů (naprosto stejně kolik pekař), zatímco tvůrce mozaiky na zdi, *opus museum* nebo *musivum*, dostane 60 denárů. Proč byl jeden hodnocen lépe než ten druhý je stále předmětem diskuzí, avšak předpokládá se, že práce na zdi byla namáhavější a nebezpečnější zároveň, neboť ve vyšších patrech vždy hrozil pád z lešení. Každopádně ani jedna profese nespádala pod ty lukrativní, které by člověka mohly vynést k bohatství.

Pro řemeslníka byl velmi důležitý materiál a jeho barvy, jež měl pro tvorbu dekorace k dispozici. Nejběžněji se používaly přírodní barvy kamene či terakoty. Bílou, černou, šedou barvu poskytovaly různé druhy vápence (méně často finančně nákladný mramor) a samotnou černou barvu dále břidlice či čedič. Červená, žlutá a další odstíny byly dodávány přírodními kameny. Barvy, které nebyly k dostání z přírodních hornin, jako například modrá, zelená či sytě červená, musely být vyrobeny uměle coby sklo. To však nebylo používáno velmi často vzhledem ke své těžké dostupnosti, finanční náročnosti a nepraktičnosti – možnému rozbití podlahy.

Jak však byly jednotlivé *tesserae* vyráběny? Téměř s jistotou se můžeme domnívat, že řemeslníci nařezali surový materiál na jednotlivé kvádry, z nichž posléze pomocí kladiva a majzlíku odlupovali jednotlivé kostičky, přičemž skleněné *tesserae* byly formované ve speciálních formách. Docela zajímavým tématem jsou motivy, do nichž byly jednotlivě kladeny. Zdá se, že každý řemeslník měl tzv. vzorník, z něhož si majitel objektu před zahájením veškerých prací vybral design, který se mu líbil. Bez jeho existence totiž nelze racionálně zdůvodnit podobnosti ornamentů nacházejících se v celé rozlehlé Římské říši. Při průzkumu jednotlivých podlah se podařilo vědcům objevit v maltě, předposlední vrstvě díla, načrtnuté předběžné linie či malby pomáhající umělci správně a přesně klást kostičky do určitého motivu.

Co se dílen týče, existovaly dva druhy: lokální a putovní. Ty stálé následovaly italskou tradici importovanou na Pyrenejský poloostrov prvními

---

¹³ z lat. *tessera*, *ae*, *f.* – kostka; malá krychle vápence, mramoru, terakoty či skla

římskými mozaikáři a sídlily ve větších bohatších městech a místa od měst vzdálenější naopak využívala dílen putovních, o nichž nám podávají důkazy tři Lusitánská naleziště *Faro/Ossonoba*, *Milreu* a *Cerro da Vila*, kde je dokonale zřejmý severoafrický původ dílen, které byly považovány za nejlepší, nejprestižnější, a proto si je mnoho majitelů *villae* jižní části poloostrova povolávalo pro tvorbu tamějších mozaik. Samotné Cartago pak vysílalo do Středomoří mnoho svých nejlepších umělců, což prokazují například mozaiky na Sicílii ve římských *villae* Piazza Armerina a Tellaro.¹⁴

Co se historie mozaik týče, poprvé se objevily zřejmě ve starověkém Řecku. První figurální kompozice, jež se nám dochovaly do dnešních dní, pocházejí již ze 4. stol. př. n. l. a jsou sestaveny z přírodních oblázků (např. v makedonském paláci v Pele). Tento typ se posléze rozšířil v Řeckých a Fénických koloniích Pyrenejského poloostrova rozprostřených okolo pobřeží Středozemního moře, z nichž se nám dochovalo pouze pár a to například v Cástulu ležícím na jihu Španělska (4. stol. př. n. l.).

Během 2. stol. př. n. l. se po poloostrově začala šířit římská moc a s ní také umění mozaik využívající malých *tesserae*, prvně vytvářejících pouze dekorace černo-bílé barvy a geometrické motivy, kde převládaly čtverce, obdélníky, trojúhelníky, šestiúhelníky, kosočtverce a jiné pravidelné tvary.

Během 1. stol. př. n. l. se započaly do těchto motivů, které se stávaly čím dál více komplexnější, přidávat jednotlivé barvy, většinou červená a žlutá, aby podlahy nevypadaly tak smutečně a fádne nebo se vytvářely dekorace vzory „v negativu“ (motiv, který byl obvykle bílý se stal černým a naopak).

Během 2. stol. se objevují specifika hispánské mozaiky, její charakteristické motivy a styl, což představuje více barev v jinak černobílých mozaikách a více figurálních motivů, na které je Portugalko velmi chudé, ale za to se vyznačuje překrásnými vegetačními motivy, jichž je zde k vidění bezpočet (především v Conimbrize). Rozlišovány jsou čtyři základní typy těchto motivů: květiny, květy, listy a arabesky, z nichž první se dále rozděluje na květiny s listy ve tvaru srdce, s kalichy lotosu, s různými typy listů a atypické květiny. Květy se člení na trojlístky, lotosy, květy pravidelné a geometrické a listy zahrnují vzory listů ve tvaru srdce/břečťanu, vinné révy,

---

¹⁴ RMR, str. 16 – 20

vřetenovitých/kopinatých rostlin, vavřínu, akantu a listy podobné trojzubci. Jediné arabesky nemají žádný zvláštní podtyp.

Dnešní Španělsko se naopak vyznačuje především figurálními motivy beroucími dech. Jsou občas tak dokonale provedené, že se zdá, jakoby se jednalo o perfektně vystínovanou malbu a nikoli mozaiku. Důvodem, proč se v Lusitanii neobjevovalo tolik figurálních motivů bylo snad menší bohatství majitelů rezidencí¹⁵, neboť tyto ornamenty byly umělecky náročnější, což logicky zvyšovalo jejich cenu.

Během 2. a 3. stol. n. l. se v Hispánii objevil nový módní trend a sice rozdělení povrchu do jednotlivých panelů většinou pomocí vzoru *trança de „n“ cordões* aneb *cop upletený z „n“ provázků*¹⁶. Každá část poté oplývala nějakým figurálním ornamentem. Tento styl je považován za importovaný řemeslníky z Galie v pozdním 2. stol. n. l.

Zlatého věku dosáhlo na Pyrenejském poloostrově mozaikářské umění především ve 3. a 4. stol. n. l., kdy se téměř přestaly vyrábět díla černobílá a umělci se zaměřili na podlahy polychromované, s geometrickými a figurálními motivy, za použití co největší možné škály barev.

Během 5. stol. n. l. sice poloostrov trpěl nájezdy barbarských kmenů, avšak to neznamenalo okamžité pozastavení života v římském stylu, a tak některé mozaiky byly opravovány, jiné s mytologickými motivy stále tvořeny.

Zbývá poslední otázka: Kde se tyto mozaiky objevovaly? Teoreticky mohly zdobit všechny typy budov, jak veřejné, tak soukromé. Ve starověkém Řecku zdobily paláce a chrámy, v Římské říši lázně, první křesťanské kostely, či patricijské rezidence. Nejnavštěvovanější místa domu, jako byla například přijímací místnost nebo jídelna, byla po stěnách zdobena nejokázalejšími mozaikami plnými mytologických výjevů, aby je všichni dobře viděli a mohli je s úžasem obdivovat. Méně prestižním vzorem byly polychromované mozaiky podlah s motivy ptactva (např. Itálica) a geometrické či květinové kompozice. Mezi nejjednodušší, nepřilíživě obdivovanou prací byly považovány vzory černobílé či podlahy mající *fesserae* pouze jedné barvy.

---

¹⁵ není tajemstvím, že Hispánie byla ekonomicky vyvinutější provincií než samotná Lusitánie a více obchodovala s Římem či jinými koloniemi

¹⁶ DMGMP, *trança de n cordões*, vzor 73f, str. 100

Místo, jež mělo být vyzdobeno mozaikami také rozhodovalo o budoucím motivu. Tak například mnoho jídelen oplývá motivy zobrazující jídlo (většinou ryby, ovoce), víno (Bakchův cyklus) či různé mytologické scény a lázně jsou zase spojené s motivy související s vodou, oceánem (bůh moří Neptun, ryby, škeble, etc.).

3. Archeologické lokality

Jak jsem již v první kapitole zmínila, císař Augustus, ve snaze zefektivnit správu Iberského poloostrova, nechal rozdělit Hispánii na tři hlavní oblasti, provincie jmenující se *Lusitania*, *Baetica* a *Hispania Tarraconensis*. Každá z nich se dále rozdělovala na menší územní jednotky, tzv. *conventus iuridici*¹⁷, a to následovně. Lusitánie čítala celkem tři: *Conventus Emeritanus* rozléhající se na území dnešního Španělska i Portugalska (centrum v Emeritě Augustě, což představuje dnešní Méridu, hlavní město celé tehdejší provincie), *Conventus Scalabitanus* s centrem ve Scalabis Iulia, dnes město Santarém v Portugalsku, a *Conventus Pacensis*, kde hlavním městem byla zvolena Pax Iulia, dnes Beja, rovněž nacházející se v Portugalsku. *Baetica* měla za své hlavní sídlo Cordubu (Cordoba) a dělila se na celkem čtyři části: *Conventus Cordubensis*, *Conventus Hispalensis* (Hispalis a okolí, dnes Sevilla), *Conventus Gaditanus* (Gadir, dnes Cádiz) a *Conventus Astigitanus* (Astigi, dnešní Écija). *Hispania Tarraconensis* byla ze všech provincií nejrozlehlejší a za hlavní město jí bylo přiděleno město Tarraco (Taragona). Dělila se celkem do sedmi územních jednotek: *Conventus Tarraconensis*, *Conventus Caesaraugustanus* (Caesaraugusta, aktuální Zaragoza), *Conventus Cluniensis* (Clunia, okolo dnešní Coruña del Conde), *Conventus Asturum* (Asturica Augusta, dnes Astorga), *Conventus Lucensis* (v Lucus Augusti, dnes Lugo), *Conventus Bracarum* (Bracara Augusta, dnes Braga v Portugalsku) a *Conventus Carthaginensis* (Carthago Nova, aktuální Cartagena), kterému byly přiděleny do správy také Baleárské ostrovy.¹⁸

---

¹⁷ viz. příloha 1 b), <http://www.itours.es/en/node/1691>, 29.10.2011

¹⁸ FERRO TAVARES, M. J. *Portugal Romano, O domínio Romano em Portugal, caderno de apoio*. Lisboa: Universidade Aberta, 1992; <http://es.wikipedia.org/wiki/Conventus>, 30.10.2011

3.1. Lusitania

Lusitanie, z velké části odpovídající dnešnímu Portugalsku, byla jednou ze tří Římu podléhajících hispánských kolonií oplývající nádhernými mozaikami, nad nimiž se dodnes vskutku tají dech. V této kapitole bude představeno její hlavní město Emerita Augusta (Mérida), náležící jako jediné modernímu Španělsku, a také Abicada, Ossonoba (Faro), Milreu a Conimbriga.

3.1.1 Abicada, Mexilhoeira Grande, (Faro), *conventus pacensis*

Počátky této osady, vzdálené od města Lagos 10,8 km a od Portimão 7,5 km (dnešní Algarve), sahají zřejmě již do 1. stol. n. l., kdy se lidé usadili blízko soutoku dvou říček Farelo a Senhora do Verde. Během 3. - 4. stol. n. l. zde byla zkonstruována římská *villa*¹⁹, z níž se nám do dnešních dnů mnoho nedochovalo, avšak i přesto ji řadíme mezi významné antické dědictví, především díky úchvatným mozaikám hýřícími mnoha barvami: bílá, černá, červená, žlutá, modrá a zelená.

Archeologických prací se zprvu r. 1930 ujal Abel Viana, o osm let později si vše vzal na starost Dr. José Formosinho, jenž v červnu r. 1941 místo velmi výstižně popsal. Ve svém článku²⁰ hovoří o rozlehlém venkovském sídle o třech hlavních částech²¹, patřící dle všeho nějakému velmi bohatému patricijovi. Uprostřed prvního oddělení obdélníkového půdorysu (A) se nachází peristyl (A3), dále pokoje (snad určeny ženám), jejichž zdi byly nádherně vyzdobeny freskami (nyní uchovány v Museu Regional de Lagos jako spousta dalších zajímavých předmětů či úlomků mozaik). Prostřední část (B) zaujímají pokoje uspořádané do šestiúhelníku, zřejmě původně obývané muži. Zdá se, že každá tato místnost disponuje jedním východem směřujícím k šestihranné vodní nádržce (*impluvium*), která má v každém svém rohu sloup ozdoben kachličkami trojúhelníkového tvaru. V poslední části (C), rozdělené do celkem deseti až jedenácti místností, z nichž pouze jedna byla vyzdobena mozaikami, se nacházela kuchyň, sýpka, místo pro otroky. Suma sumárum měla

---

¹⁹ *villa, villae, f.* – vila, letohrádek, stavení na venkově, venkovské město,

²⁰ <http://drjoseformosinho.blogspot.com/2009/08/abicada-interessante-estacao-da-epoca.html>, 8.10.2011

²¹ viz. příloha 3, plán domu, DVMP, str. 158

tato rezidence okolo třiceti pokojů, což zcela jistě zaručovalo určité soukromí a pohodlí.

Avšak jsou to právě mozaiky částí A, B, v nichž dlí největší bohatství Abicady. Můžeme zde obdivovat jak květinové²², tak i převažující geometrické motivy, jako například hvězdy tvořené osmi kosočtverci, soustředné kruhy, meandry a svastiku – symbol všeobecně přijímaný jako ikona štěstí a ochrany. Právě z tohoto důvodu se vzor často opakuje a to nejen zde, ale také na jiných místech (např. Boca do Rio, nalezené pod vedením S. P. M. Estácio da Veiga).

Je pravdou, že Abicada²³ nepatří mezi nejslavnější a nejlépe dochované římské památky, avšak i přesto oplývají tyto polychromované mozaiky určitým kouzlem a zcela jistě si zaslouží více pozornosti, než jaká je jí věnována v posledních letech.

3.1.2. Faro/Ossonoba, *Conventus Pacensis*

Roku 1979 bylo nalezeno jedinečné barevné *opus tessellatum* obdélníkového tvaru, měřící 9,4 x 3,4 m. Dnes jej známe pod názvem *Mosaico do Oceano*²⁴ neboli česky Mozaika Neptuna a můžeme ji obdivovat v Museu Arqueológico Municipal Infante D. Henrique v městě Faro (lat. Ossonoba). Datace spadá do konce 2. stol. n. l. až do počátku století 3. stol. n. l.

Toto umělecké dílo můžeme rozdělit do tří hlavních částí, z nichž dvě sestávají z květinových, geometrických vzorů a tu prostřední zaujímá hlava již zmíněného antického boha a dvě dochovaná zobrazení větrů. V neposlední řadě je třeba si také povšimnout nápisu (41 cm x 1,58 m), zdobící dolní lem mozaiky. Ten nám totiž dává jasnou výpověď o občanech, kteří zafinancovali tuto skvostnou práci. Píše se zde:

C. CAL.PVR.NI.VS (...) NVS. ET C. VI. BI.VS. QVIN.TI.

LI.A.NVS. ET. C. AT.TI (...) S. ET. M. VER.RIVS. CE.MI.NUS.

SOL (VM) TESSELLA S (TRAVER) VNT. ET. DO.NA.R (VN) T.²⁵

Z nápisu lze vyvodit, že se jednalo o ryze latinská jména dobře známá na jihu

²² viz. příloha 4, DVMP, str. 102 - 125

²³ viz. příloha 5, <http://picasaweb.google.com/100854390711211313532/AbicadaRomanVilla>, 8.10.2011

²⁴ viz. příloha 6 a), http://www.cepha.ualg.pt/mosudhis/ossonoba_pt.html, 8.10.2011; 6 b) – e), RMR, str. 77 – 83; 6 f), g) CVMP, str. 135 a 152

²⁵ „Gaius Calpurnius[...]nus, Gaius Vibius Quintilianus, C. Attius[...]us a Marcus Verrius Geminus nechali zhotovit mozaiku, kterou věnovali.“ (vlastní překlad)

Hispanie. Cílem bylo zřejmě zajistit těmto čtyřem občanům jakousi věčnou památku, neboť místo, jenž tato práce zdobí, je dnes považováno za veřejné lázně. Jak vidíme, nebyl to počin marný, vždyť jejich sláva překročila již mnoho staletí.

Co se květinové výzdoby týče, patří mezi jednu z nejkrásnějších v celé Lusitanii společně s nalezištěm Conimbriga. Pravidelná kompozice sestává z šestiúhelníků poskládaných vedle sebe s určitým odstupem, což nám dává další geometrické obrazce jako čtverce, osmiúhelníky se čtyřmi konkávními stranami, šestnáctiúhelníky vytvářející iluze kružnic a v neposlední řadě také malé hvězdy seskládané ze čtyř trojúhelníků a jednoho čtverce. Původně bylo 34 hexagonů uspořádáno do čtrnácti řad, z nichž dvě byly zničeny již velmi dávno. Celkem se nám tedy dochovalo 27 hexagonů, vyzdobených nádhernými květinovými vzory jako jsou květiny s různými typy listů, s listy ve tvaru srdce, s kalichy lotosu, květiny atypické, pravidelné či pouze jednoduché voluty²⁶. Je třeba zmínit, že se tyto motivy velice podobají oněm ze severní Afriky, z měst Acholla či Thuburbo Majus ležící v dnešním Tunisku, a je tudíž pravděpodobné, že do Ossonoby byli povoláni přední umělci právě z těchto míst, jak ostatně v oné době bývalo zvykem. K použitým barvám lze snad jen dodat, že byly vybrány v jemných tónech tak, aby daly vyniknout zobrazení Neptuna²⁷, v němž se v žádném případě nijak nešetřilo zářivým červeným, modrým, zeleným ani tyrkysovým sklem, které rozhodně nepatřilo mezi levnou záležitost. Tento mistrně zhotovený obraz se zajímavým výrazem ve tváři nás jistojistě zaujme na první pohled. Leží v kruhu o průměru 1,55 m vepsaném do čtverce nacházející se uprostřed mozaiky. Hlavu zdobí bohatá záplava vlasů a v nich dvě krabí klepeta a čtyři tykadla langusty. Vše je dokonale vystínované, a proto neunikneme dojmu, jakoby se jednalo o malbu. Stejně profesionálně jsou vytvořeny také postavy představující antické větry²⁸. Celkem byly čtyři, avšak bohužel dvě z nich se do dnešních dnů nedochovaly. Vlevo můžeme vidět mladého, silného, zdravého muže bez vousů, považovaného za Zephyra, jehož dech vane z východu v období jara. Na délku měří 33 cm a na šířku 22 – 26 cm. Naproti němu v druhém horním rohu vidíme Borea, vítr

---

²⁶ viz. příloha 7 a), b), CVMP, str. 97 - 121; 6 g) CVMP, str. 135

²⁷ viz. příloha 6 a) - c)

²⁸ viz. příloha 6 d) - f)

ze severu. Můžeme říci, že je pravým opakem svého společníka, neboť je starší, vousatý, tmavší pleti a jde z něj trošku strach, přesně tak, jako se od severního větru očekává. A proč byly větry vybrány do této kompozice? Odpověď je nasnadě. Vždyť právě ony bouří moře ať už s menší či větší silou.²⁹

Faro, přístavní město slunné oblasti Algarve, není nijak význačným antickým nalezištěm, avšak je nutno přiznat obdiv této překrásné mozaice a složit poklonu řemeslníkům, kteří ji zpracovali.

3.1.3. Milreu, *Conventus Pacensis*

Tato bývalá římská *villa* ležící 7 km na sever od výše zmíněného Faro a náleží mezi nejlépe dochované naleziště dnešního Portugalska. Byla vybudována na levém břehu řeky Rio Seco, což zajišťovalo dostatek vláhý pro sady olivovníků a vinných hroznů (dodnes se dochovala ve velmi dobrém stavu lisovna oliv pro výrobu oleje). První archeologické práce započal roku 1877 S. P. M. Estácio da Veiga, pionýr ve vykopávkách v Algarve. Dnes zde vidíme pozůstatky velmi bohaté venkovské vily, která se posléze ve 3. stol. n. l. rozvinula do prosperující farmy, kde nechyběly lázně s důmyslným ohřevem vody, dvě mauzolea a chrám vystavěný zhruba o sto let později.

Na takovém prosperujícím místě samozřejmě nesměly chybět ani mozaiky, dochované v chrámu zasvěceném mořským božstvům, v peristylu a v neposlední řadě také v lázních. Všeobecně se zde objevují motivy vztahující se moři, což nebylo v oné době právě oblíbeným či často ztvárňovaným tématem. Proč si ho však vlastník vybral je doposud předmětem mnoha diskuzí. Byl snad obchodníkem zajišťující vývoz a dovoz prostřednictvím moře či měl jen prostě oceán rád a chtěl se jím obklopit? Ani jedna hypotéza se nezdá být přesvědčivá, neboť statut takového obchodníka se netěšil přílišné společenské vážnosti a moře v oné době evokovalo spíše pocity strachu než lásky, krásy. Navíc je zřejmé, že majitel zbohatl především díky olivám a vínu (dokladem je již dříve zmíněný lis), což právě toto bylo považováno za důstojný zdroj peněz. Snad jen byly ryby považovány za hlavní zdroj obživy a proto byl oceánu zasvěcen chrám, aby obyvatelé nikdy netrpěli hladem. Tak jako tak,

---

²⁹ RMR, str. 75 - 84

pravý důvod těchto ojedinělých motivů v Algarve zatím ještě nikdo nevyjevil.

Mozaikami je v první řadě vyzdoben chrám³⁰, postavený přímo u římské cesty vedoucí do městečka. Jméno muže, jenž jej nechal postavit a vyzdobit mozaikami bohužel neznáme, avšak můžeme si být jisti, že se jednalo o velmi zámožného občana v žádném případě nešetřícího prostředků pro vytvoření takového krásného díla. Je pozoruhodné, v jakém dobrém stavu se nám zachovaly jeho dvě vysoké stěny (10,3 m) a mozaiky je dekorující. Celkově původně zaujímalá obrovskou plochu, pokrývala venkovní stěnu pódia, po obvodu měřila neuvěřitelných 52 m a jejími tématy byly mytologické postavy, scény z podmořského světa, fauna i flora moře, což vedlo vědce k závěru, že byl chrám zasvěcen božstvům vodním. Nutno si uvědomit, že byl vyzdoben okolo 1. pol. 4. stol. n. l., tedy v době, kdy byl již na světě zákon z roku 341, v němž císař Constans (337 – 350 n. l.) zakázal přinášet pohanským bohům oběti a přikázal, aby byly všechny takové chrámy zavřeny. O pět let později byl stanoven trest smrti pro všechny, kdo by se odvážili tomuto zákonu vzepřít a nedodržovat ho³¹. Zdá se však, že zůstal jen na papíře, aristokraté v Milreu si s ním nedělali velké starosti a dále vyznávali pohanský kult.

Byli to zřejmě opět řemeslníci ze severní Afriky, kteří zhotovili toto překrásné dílo. Odvedli vsutku kvalitní práci, která dokázala na volném prostranství po dlouhou dobu čelit dešti, větru či mnoha změnám teplot. Navíc byl chrám záměrně zbudován u cesty kudy všichni lidé přijížděli do města, takže nic nebránilo tomu, aby se dekoraci všichni obdivovali a uvědomili si, jak dobře finančně zaopatřený musel majitel být, což vzbuzovalo přirozený respekt.

První nástěnná mozaika³² je nejlépe dochovanou ze všech a zobrazuje tak mistrně provedené živočichy, že je dnes můžeme bez jakýchkoli dlouhých úvah pojmenovat. Zleva doprava vidíme jednoho kanice písmenkového, mořského okouna, delfína, další dva okouny a jednu koryfénu velkou. Okolo nich se nachází různé mušle a mořští ježci. Všimněme si také linie pod delfínem. Právě ta vytváří iluzi pohybující se vody, aby obraz působil věrohodně. Horní a dolní lem se vyznačuje mozaikou geometrickou, jejíž motiv,

---

³⁰ viz. příloha 8 a), RMR, str. 88

³¹ <http://rim.me.cz/cisarove/constans.php>, 11.10.2011

³² viz. příloha 8 b), RMR, str. 92

pokračující taktéž na další zdi, je portugalsky nazýván *trança de dois cordões*, což můžeme přeložit jako *cop upletený ze dvou provázků*³³. Na méně dochované zdi můžeme vidět dva mořské okouny, ježka a nádherně propracovaného delfína s okem podobnému mandli³⁴.

Při bližším zkoumání si můžeme povšimnout, že se na těchto dvou pracích podílelo více rukou. Dokladem toho jsou především delfíni, kdy první, o němž byla řeč, není tak zdařile vykreslen jako ten druhý. Snad se jednalo o nějakého žáka či o někoho, kdo měl pouze méně talentu.

Nyní se však zaměříme na peristyl, který měl výměru 28 x 24,3 m a 8 a 6 sloupů zhotovené ze šedého mramoru. Také zde se našla jedna nádherně provedená mozaika, jenž je stále k vidění na svém původním místě³⁵. Zachycuje mořskou faunu a sice 3 delfíny, 5 okounů, 2 chobotnice, 2 kanice písmenkové a mezi tím vším ještě mořské ježky, škeble. Linky okolo živočichů opět vytvářejí iluzi života a pohybující se vody. Široký okraj lemující mozaiku tvoří geometrický vzor *cop upletený z „n“ provázků* (neznáme jejich přesný počet)³⁶. Dále vidíme čtverce dotýkající se navzájem vrcholy poskládané do dvou řad. Název vzoru prvního lemu se blíží vzoru *lótus*, česky *lotos*³⁷, figurám původně květinovým, s tím rozdílem, že korunka květiny není realizována.

V lázních se také objevilo zajímavé dílo, jak jinak než s obrazy mořských živočichů, které jako všechny ostatní můžeme stále obdivovat *in situ*³⁸. Nutno podotknout, že nemělo za cíl reprezentovat majitele, jak tomu bylo u oněch dvou předešlých, nýbrž mělo funkci zábavnou. Ryby totiž vypadaly jako živé, jakmile se bazén naplnil vodou a navozovaly tak atmosféru moře. Rozděleny jsou do tří linií a všechny plavou jedním směrem, přesněji řečeno do leva, na východ. V první řadě vidíme okouna a dva kanice písmenkové, uprostřed kanice a okouna a v poslední řadě různé škeble, mušle. Opět jsou viditelné linky, jež vyvolávají pocit, že se voda hýbe.³⁹ Ozdobení schodů je taktéž velmi zajímavé. Tyto rovnoramenné trojúhelníky dotýkající se jeden druhého vytvářejí

³³ DMGMP, *trança de dois cordões*, typ 71 e, str. 99

³⁴ viz. příloha 8 c), RMR, str. 90

³⁵ viz. příloha 8 d), mozaika bohužel není vyfotografována celá, <http://www.carltonhobbs.net/art/ancient-roman-fish-mosaics/2009/03/23/>, 8.10.2011; 8 e) RMR, str. 97; 8 f) RMR, str. 96

³⁶ DMGMP, *trança de n cordões*, vzor 73f, str. 100

³⁷ DMGMP, *lótus*, vzor 50a, str. 65

³⁸ viz. příloha 8 g), <http://www.carltonhobbs.net/art/ancient-roman-fish-mosaics/2009/03/23/>, 14.10.2011

³⁹ RMR, str. 84 - 101

motiv, který se portugalsky nazývá *espinhas*, tedy kosti ryby (rybí páteř)⁴⁰.

Ovšem nejsou to pouze mozaiky geometrické či figurální, nýbrž také ornamenty květinové, které Milreu kráší. Při prohlídce jednotlivých vzorů můžeme najít květiny s kalichy lotosu, květy geometrické, listy ve tvaru srdce/břečťanu, listy ve tvaru srdce spojené s volutami a listy vřetenovité/kopinatých rostlin.⁴¹

Je nutné si uvědomit, že motivy ryb rozhodně nepatří mezi časté, ať už v samotném Algarve či v celém Portugalsku, a právě to dělá Milreu místem zvláštním a ojedinělým, neopomenutelným v pracích o římských mozaikách na Iberském poloostrově.

3.1.4. Conimbriga, *Conventus Scallabitanus*

Conimbriga je nejokázalejším a zároveň nejrozsáhlejším nalezištěm celého dnešního Portugalska, a tak není divu, že získala titul Národní památky. Leží při Condeixa a Velha, 2 km od malebné Condeixa a Nova a 16 km od univerzitního města Coimbra. Sám Plinius st. se o ní krátce zmiňuje ve své IV. knize *Historia Naturalis*: „*A Durio Lusitania incipit. Turduli veteres, Paesuri, flumen Vagia, oppidum Talabrica, oppidum et flumen Aeminium, oppida Conimbriga, Collippo, Eburobritium. excurrit deinde in altum vasto cornu promunturium, quod aliqui Artabrum appellavere, alii Magnum, multi Olisiponense ab oppido, terras, maria, caelum discriminans. illo finitur Hispaniae latus et a circuitu eius incipit frons.*”⁴²

Archeologické práce objevily skutečnost, že místo bylo osídleno již okolo 9. stol. př. n. l. a tak, když roku 136 př. n. l. přijela expedice vedená Décimem Júníem Brutem, bylo již plně rozvinutou vesnicí, která se později, především během vlády císaře Augusta, vyvinula v bohatě prosperující lusitánské město.

⁴⁰ DMGMP, *espinhas*, anglicky nazývané *isosceles triangle* (rovnoramenný trojúhelník) či *thorn* (trn), vzor 11d, str. 47

⁴¹ viz. příloha 9 a), CVMP, str. 99 – 123; 9 b) <http://www.top10portugal.com/milreu-roman-ruins-estoi-algarve>, 15.10.2011

⁴² original převzán z <http://www.thelatinlibrary.com/pliny.nh4.html#113>, 12.11.2011, *Historia Naturalis, liber IV/113*; „*Za řekou Durio (dnešní Douro) začíná Lusitánie. (Jsou zde) staří Turdulové, Paesurové, řeka Vaga, město Talabrica, město a řeka Aeminium (aktuální Coimbra a řeka Mondego), města Conimbriga, Collippo (a) Eburobritium. Potom (Lusitánie) vybíhá širokým rohem hluboko do moře, který někteří nazývali Artabrum, ostatní Velký, mnozí Olisiponense podle (blízkého) města (Olisippo - Lisabon), oddělující území, moře i nebe. Tím končí jedna část Španělska a když se obepluje, začíná jeho přední část.*“

Nechybělo nic, co vždy zaručovalo římský nádech koloniálního města; byly zde nádherné lázně, fórum, malé obchody, divadlo, amfiteátr, luxusní patricijské rezidence a v pozdější době přibyla také křesťanská bazilika. Vysoké opevnění, které vyměřovalo městu plochu 15 ha, disponovalo bránami, z nichž je nám dnes známá pouze jedna otevírající cestu k Selliu, dnešnímu Tomaru. Ke konci 3. či na počátku 4. stol. n. l. obyvatelé považovali za velmi důležité lépe ochránit své domovy, a tak se rozhodli vystavět lepší, silnější obrannou zeď. Zřejmě ji však nebylo možné vystavět po celém obvodu města, a proto bylo obětováno mnoho veřejných i soukromých staveb, jako například amfiteátr, jedny z lázní, Casa dos Repuxos, etc. Úpadek Conimbrigy započal s nájedzy germánských kmenů, kdy se téměř veškerá její populace ukryla do bezpečí na vrcholek blízkého *Aeminia*, dnešní Coimbry.

Tři základní patricijské domy se mohly pyšnit překrásnými dekorovanými podlahami. První z nich, *Casa dos Repuxos*⁴³, neboli česky Dům Fontán, je jednou z nejvýjimečnějších antických rezidencí celého Portugalska. Objevena byla roku 1939 a podle archeologického výzkumu se na jejím místě dříve nacházela jiná budova sloužící k výrobě a obchodu. Ta však mezi lety 120-150 n. l. získala zcela nový vzhled díky novým majitelům, kteří dali její poměrnou část zbořit a posléze nechali zkonstruovat tento architektonický skvost.

Hlavní osu domu tvořila rozlehlá předsíň (*vestibulum*), peristyl a jídelna (*triclinium*) mající okna otevřená do zahrady, která se nacházela za domem⁴⁴. Jižní strana představovala soukromou část domu a disponovala mnoha menšími pokoji, v jejichž centru se nacházel malý peristyl. Severní strana ještě není zcela odhalena.

Nejvýznamnější a snad také nejokázalejší okrasou jsou kašny, dle nichž získala residence svůj název, a mozaiky, které představují největší soubor dochovaných dekorovaných podlah koncentrovaných na jednom místě v celém dnešním Portugalsku. Ve většině jsou polychromované a obecně řečeno jsou spíše krášleny motivy geometrickými či květinovými, než motivy figurálními. Kašny, objevené ve 30. letech, byly opět uvedeny do provozu v 50. letech

---

⁴³ viz. příloha 10 a), CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 17 a 19; centrální peristyl: <http://picasaweb.google.com/lh/photo/4ZIOHfKEf-7S2A21m04QHQ>, 12.11.2011

⁴⁴ *vestibulum*, í, n. – předsíň; *peristylum* (*peristylum*), íí, n. – sloupový ochoz; *triclinium*, íí, n. – jídelna, hodovní síň

20. stol. díky celkové rekonstrukci, která zde proběhla, což navozuje správnou domácí atmosféru a zpříjemňuje návštěvníkům prohlídku tohoto starobylého místa. V domě zaujímaly vedle estetické funkce také funkci zvlhčování vzduchu a navíc víme, že si je majitelé spojovali s nějakou náboženskou vírou, jejíž podrobnosti jsou nám dnes bohužel neznámy.

Zdejší mozaiky se datují od poloviny 2. stol. n. l. až do přelomu 3. a 4. stol. n. l. Vedle motivů geometrických či květinových se zde objevují také vzory figurální o třech hlavních tématech, které představuje Bakchův cyklus, lov a hrdinské mýty, kde Perseus zachraňuje Andromedu ze spárů mořského netvora, Bellerofontés zabíjí Chiméru a Théseus je spojován pouze s vyobrazením býčí hlavy a labyrintu.⁴⁵ Asi nejzajímavější mozaika této vily se nachází v sále Vozataje, na niž mimo jezdce umělec také vyobrazil čtyři roční období a otroky v okamžiku lovení zvěře, jmenovitě Severa, Puluncata, Espectata a Calimera, kteří sloužili v domě. Co se květinových vzorů týče, nacházíme zde široké spektrum motivů vypracovaných do nejmenších detailů a to květiny atypické, pravidelné, s různými typy listů, trojlístky, kalichy lotosů, listy ve tvaru srdce/břečťanu vytvářející sinusoidy, listy akantu, arabesky a korunu spletenou z listů⁴⁶. Celkově jsou mozaiky tohoto velkolepého římského domu nádherně dochované a spadají pod opatrování mnoha archeologů a tamějšího muzea.

Jedna čtvrtina nového města Conimbrigy byla vyčleněna pro další dvě menší aristokratické rezidence, které měly velmi rozdílný vzhledu díky faktu, že byly zkonstruovány jiným způsobem. První z nich, *Casa da Cruz Suástica* (Dům Svastiky), se zdá být přestavbou nějaké předešlé budovy, z níž se využily především zdi částečně vytesané ve skále, a právě proto má tvar nepravidelný

---

⁴⁵ viz. příloha 10 b), Bellerofontés zabíjející Chiméru, Lov jelena, dvě vlastní fotografie ze dne 18.3.2010; Mozaika Minotaura, CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 21; Méně známý je mýtus o Bellerofontovi, synovi korinthského krále Glauka a jeho ženy Eurynomy, který byl krásný i odvážný jako bůh, ale měl tu smůlu, že jednoho dne nešťastnou náhodou zabil v Korintu jednoho muže, a tak byl donucen opustit svůj domov. Přístřeší našel u Tírýnského krále Proita, jenž si jej velmi oblíbil. Jeho manželka mu dělala milostné návrhy, které ovšem nebyly vyslyšeny, a tak svému muži oznámila, že se jí snažil host svést a žádala jeho smrt. I nechtěl si panovník špinit ruce krví muže, jehož přijal ve svém domě a raději jej poslal se zapečetěnou tabulkou ukládající mu smrt do Lykie za svým tchánem lobatem. Ten se však k vraždě také nechtěl uchýlit, a proto mu uložil tři životu nebezpečné úkoly: zabít chiméru, nestvůru stvořenou ze lva, divoké kozy a hada s dračí hlavou, zdolat bojovníky Solymy a Amazonky. Všemi úkoly prošel Bellerofontés bez úhony a Lýcký král mu dal za ženu svou druhou dceru, s níž měl posléze tři děti. Bohužel se chtěl vyrovnat bohům, a tak osedlal svého okřídleného koně Pegase a chtěl vzlétnout na Olymp, což dopálilo nejvyššího boha Dia, který seslal na koně zuřivost, který shodil jezdce dolů. Hrdina spadl na hlavu a ještě mnoho let poté bloudil pomatený po zemi.

⁴⁶ viz. příloha 10 c), DVMP, str. 103 – 131

a kde *triclinium* neleží kvůli nedostatku prostoru v ose domu, jak bývalo zvykem⁴⁷. Ložnice oplývají nádhernými mozaikami, jejichž motivy představuje především svastika užívaná ke štěstí a ochraně domu. Podlaha jídelny je při okrajích centrálního obrazce vyzdobena čísemi a dále květinovými a geometrickými motivy (květiny s kalichy lotosu, s různými typy listů, květiny atypické, geometrické květy, listy ve tvaru srdce/břečťanu, listy vavřínu, *cop upletený ze dvou a z „n“ provázků, meandry*)⁴⁸. Jedna strana mozaiky je tvořena širokým pruhem zdobeným meandry a další tři strany oplývají svastikou umístěnou do malých čtverců, které se, obklopené podlouhlými šestiúhelníky, opakují v pravidelném rytmu.

Druhý dům, *Casa dos Esqueletos* (Dům koster), je rezidencí skromnějších rozměrů a vyniká svou architektonickou dokonalostí. Disponuje rozlehlou jídelnou, jejíž mozaika je v nynější době pro ochranu zahalena pískem, a malou vodní nádrž zkrášlenou zahradou uprostřed peristylu⁴⁹. Dům byl zřejmě stavěn s ekonomickým záměrem pronajímat jeho určitou část jako obchody (*tabernae*), které byly přístupné jen z ulice, nikoli z domu. Mozaika ložnice⁵⁰, zrekonstruována v 50. letech 20. stol., je jedinou uměleckou prací této vily, jenž se nám zachovala téměř v dokonalém stavu, neboť ostatní byly poničeny díky zbudování pozdně-římského hřbitova na tomto místě a právě hojné množství kostí zde nalezených dalo domu název Dům koster. Střed mozaiky kráší květina s kalichy lotosu a dále různé geometrické útvary vyplněné pravidelnými obrazci či listy ve tvaru srdce/břečťanu stojící naproti sobě⁵¹. Vše je lemováno *copem upleteným z „n“ provázků* a soustřednými černo-bílými obdélníky.

Conimbriga je místem velmi krásným a v současné době je o něj dobře postaráno jak historiky tak také archeology, kteří vzhledem ke skutečnosti, že ještě vše nebylo odkryto, připravují další práce.

---

⁴⁷ viz. příloha 10 d), CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 24

⁴⁸ viz. příloha 10 e), DVMP, str. 99 – 128

⁴⁹ viz. příloha 10 f), CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 24 a 26

⁵⁰ viz. příloha 10 f)

⁵¹ viz. příloha 10 g), DVMP, str. 101 – 117

3.1.5. Méridal *Augusta Emerita, Conventus Emeritanus*

Nejstarší pozůstatky člověka nalezené v okolí Méridy spadají již do nejstarší doby kamenné (2,5 mil.- 300 000 let př. n. l.) a je prokázáno, že zde již v době neolitu existovala dlouhodobá lidská osídlení. V okamžiku, kdy zde přijeli Římané, zde však nebylo vidět žádné stopy po lidské činnosti, snad z toho důvodu, že se jednalo o hranici či konfliktní oblast, na níž činil nájezdy bojovný Lusitánský lid a o níž válčili Vettonové s Turduly. Římanům se však časem podařilo podmanit si celý Iberský poloostrov včetně Lusitánie, ve které bylo roku 25 př. n. l. na příkaz císaře Augusta založeno hlavní město s názvem *Augusta Emerita*. Tento fakt popisuje Isidor ze Sevilly v jedné ze svých mnoha Etymologiích, kde píše: „*Emeritam Caesar Augustus aedificavit, postquam Lusitaniam et quasdam Oceani insulas cepit, dans ei nomen ab eo quod ibi milites veteranos constituisset. Nam emeriti dicuntur veterani solutique militiae.*”⁵²

Augusta Emerita se rychle rozvíjela a brzy se díky svému rozměru o 20 000 km² stala jedním z největších měst celého Iberského poloostrova, kterému navíc, dle Tacita, císař Otho⁵³ ještě pomohl roku 69 n. l. k rozšíření: „*Eadem largitione civitatum quoque ac provinciarum animos adgressus Hispalensibus et Emeritensibus familiarum adiectiones, Lingonibus universis civitatem Romanam, provinciae Baeticae Maurorum civitates dono dedit; nova iura Cappadociae, nova Africae, ostentata magis quam mansura.*”⁵⁴

Městu postupem času nechyběla žádná z podstatných římských staveb,

⁵² <http://www.thelatinlibrary.com/isidore/15.shtml>, 12.11.2011,

„Když Augustus dobyl Lusitánii a některé ostrovy v Oceánu, založil město Emerita a dal mu jméno podle toho, že tam usídlil veterány. Veteráni a muži zproštění vojenské služby se totiž nazývají emeriti (vysloužilci).” ISIDOR ze Sevilly. Etymologiae XIII – XV, Etymologie XIII – XV. Praha: Oikoymenth, Knižovna středověké tradice VII., překlad a poznámky Daniel Korte, 2001, Etymologie 15, část 1/69. Autor pravděpodobně vycházel z díla *Římská historie (Historia Romana, V./LIII.26)*, kterou sepsal Lucius Cassius Dio Cocceianus (literárně přeloženo: „Po konečném vítězství této války (války vedené proti Cantabrijcům a Astuřanům), propustil Augustus nejstarší vojáky a dovolil jim založit město v Lusitánii známé jako Augusta Emerita”).

⁵³ Marcus Salvius Otho byl roku 59 n. l. jmenován Neronem místodržitelem Lusitánie, kam musel odjet, a poté se o deset let později stal roku „Čtyř císařů“, císařem Římského impéria, který však vládl pouze tři měsíce.

⁵⁴ „S touž štědrostí se Otho snažil získat také města a provincie, a tak dovolil Hispalanům a Emeritanům přibírat rodiny, všem Lingonům dal darem římské občanské právo a provincii Baetice maurská města; také Kappadokii a Africe byla dána nová práva, víc na pohled než s tím, aby zůstala v platnosti.“ TACITUS. *Z dějin císařského Říma*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 31, přeložili Antonín Minařík, Antonín Hartmann, Václav Bahník, 1976, část 78, str. 70, originál převzat z

<http://www.thelatinlibrary.com/tacitus/tac.hist1.shtml#78>, 12.11.2011, *Historiae*

z nichž se nám mnohé dochovaly do dnešních dnů, což Méridě zajistilo zapsání do světové organizace UNESCO. Můžeme zde vidět amfiteátr, cirkus, fórum, Dianin chrám, Trajánův oblouk, lázně, překrásné akvadukty, most přes řeku Guadiana a přes řeku Albarregas a konečně také divadlo, které je považováno za jedno z nejlépe dochovaných na Iberském poloostrově⁵⁵. Navštívit lze také Maurskou citadelu Alcazaba z pozdějších dob.

Poznatky o patricijských domech vybudovaných v Emeritě Augustě jsou dnes velmi roztříštěny, ale i přesto mají vědci docela dobrý odhad o jejich architektonickém vývoji probíhajícím mezi 1. až 4. stol. n. l. Znamé jsou dnes především dvě rezidence: *Casa del Anfiteatro* a *Casa de Mitreo*.

První z nich se nachází blízko amfiteátru, což vedlo také k jejímu pojmenování. Někteří archeologové zastávají názor, že se v podstatě jednalo o dva domy. První, datovaný do konce 1. stol. či do počátku 2. stol. n. l., je znám pod názvem *Casa de la Torre de Agua*, jenž získal své jméno díky blízké pozici u vodní věže⁵⁶. Obsahuje černobílé mozaiky geometrických vzorů a na některých stěnách můžeme i dnes zpozorovat zbytky maleb imitující mramor. Ve 3. stol. n. l. již nebyl dům obývaný, a tak jej nahradil druhý, *Casa del Anfiteatro*. Ten překvapuje svým rozlehlým prostorem, což vedlo mnoho vědců k nepodloženým závěrům, že se mohlo jednat o nějaké centrum zaměřené na výchovu mladých lidí či sport nebo o rezidenci spojenou s jiným domem. Mimo obytných prostor, peristylu a kuchyně se zde nacházelo také *triclinium* bohatě vyzdobené mozaikou čerstvých ryb, které ve vnitrozemním hispánském městě představovaly vskutku luxusní pokrm.

Další dekorovaná podlaha dochována v perfektním stavu je známá pod názvem „Vinobraní“ a nachází se v jednom z pokojů⁵⁷. Centrální část zaujmají dva čtverce, z nichž ten blíže k nám zobrazuje tři osoby šlapající hrozny vína. Okolí je vyplněno různými druhy ptactva a malými Kupidy, jak šplhají po žebřících a sbírají trsy vína. Ve všech lemujících páskách jsou vidět tři barvy: černá, červená a bílá. První čtverec je olemován motivem *cop upletený z „n“ provázků* zatímco druhý kráší *espinhas*, tedy kosti ryby

---

⁵⁵ viz. příloha 11 a), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

⁵⁶ *Torre de Agua* bylo místo, kde se skladovala a filtrovala voda přicházející z akvaduktu San Lázaro od nečistot.

⁵⁷ viz. příloha 11 b), ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A. *Mérida*. León: EVEREST, S. A., translated by Babyl Tradiciones, str. 55

(rybí páteř). Celá ústřední scéna je opásána černo-červenými květy, jenž jsou utvořeny z vřetenovitých lístků mezi nimiž vidíme černé geometrické květy. Nejširší okraj tvoří geometrické obrazce ve tvaru čtverce, obdélníku či písmene L.

Rezidence byla opuštěna snad ve 4. stol. n. l. a o století později se z ní stala nekropolis.

Casa del Mitreo (Dům Mithry) má větší rozlohu než předchozí dům a je některými vědci považován za svatyni původně perského boha Mithry, jehož kult se v Římském impériu rozmohl především během 3. stol. n. l.⁵⁸ Převládá však myšlenka, že se jednalo pouze o rozlehlou aristokratickou rezidenci, jejíž výstavba se datuje do konce 1. či do počátku 2. stol. n. l. a její opuštění do 4. stol. n. l. Disponovala mnoha pokoji bohatě vyzdobenými štuky, malbami na zdech a dekorovanými podlahami. V jednom z nich (zřejmě se jednalo o přijímací pokoj) byla nalezena snad jedna z nejvýznamnějších mozaik celého Římského impéria, která nese název *Mosaico Cósmico*⁵⁹. Hlavním jejím motivem je scéna plná alegorických postav jednotlivě označených latinskými nápisy. Komplexně ilustruje celkové pojetí Kosmu dle helenistické předlohy, kde všemu panují *Saeculum*, *Caelum* a *Chaos*, vyobrazení v horní části práce připomínající nebeskou klenbu. Poté si můžeme povšimnout figur atmosféry jako jsou Větry, Mraky, vycházející Slunce a Měsíc (*Oriens* a *Occasus*⁶⁰). Níže následují fenomény Země: velká figura Přírody, Pohoří a Sníh. Centrální část mozaiky je zničená, ale bez pochyb se zde nalézala postava představující Věčnost, s níž byly spojeny čtyři roční období, z nichž se nám dochovalo pouze Léto a Podzim nesoucí své typické plodiny. Konečně ve spodní části díla vidíme figury spojené s mořem a vodními živly: Neptuna, bohy řek Nilu a Eufratu, Přístav a Maják pro připlouvající lodě. Ústřední obraz mozaiky je olemován *copem spleteným z „n“ provázků* a dále pak geometrickými motivy, které představují hvězdy složené ze čtyř

---

⁵⁸ Mithra, původně perský bůh světla, byl dle mytologie první, jemuž skláněli pastýři počtu v den narození (25.12.) a byl pokřtěn vodou. Z rozkazu boha Ahumarazdy chytil a zabil velmi silného býka, s nímž je nejčastěji vyobrazován v uměleckých dílech. Pomáhal lidem v trápení, nouzi a na oplátku od nich žádal čistý a zdrženlivý život, přičemž za takové chování jim sliboval nekončící blaženost na onom světě. To vše velmi připomíná Ježíše Krista a příchodí křesťanství, kdy zprvu při jeho pronásledování uctivali křesťané právě Mithru jako známého Spasitele.

⁵⁹ viz. příloha 11 c), ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A. *Mérida*. León: EVEREST, S. A., translated by Babyl Tradicciones, str. 59

⁶⁰ personifikace východu (*oriens, orientis, m.*) a západu (*occasus, us, m.*)

kosočtverců, jež pravidelně prokládají dekorované čtverce. Spodní pruh díla zaujímají květiny stvořené ze čtyř vřetenovitých lístků mezi něž jsou položeny jednoduché geometrické květy.

Je až zarážející s jakou přesností a uměleckou dovedností je celá práce, datovaná do 3. stol. n. l., vytvořena. Nákladnými materiály, mimo vápenec a křemen, se rozhodně nešetřilo; využilo se modrého skla pro nebesa, zeleného skla pro moře a v neposlední řadě také španělského mramoru. Provedení je velmi jemné a barevné, jednotlivé *tesserae* měří pouze neuvěřitelné 2 až 5 mm², což jistě vyžadovalo ruku opravdového mistra.

Z jakého důvodu byla tato mozaika vytvořena, jaký je její původ, význam a proč se nachází v tomto domě, je stále předmětem diskuzí. Někteří archeologové téma přisuzovali kultu Mithry kvůli ostatním monumentům, jež se našly nedaleko, jiní zastávají myšlenku, že samotná mozaika skrývá odpověď na všechny nezodpovězené otázky. Dle nich se může jednat o kopii helenistické malby evokující počátek „Zlaté doby“, kde bude mír a dostatek všeho pod vládou kosmických sil a originál přisuzují Ptolemaiovské Alexandrii, neboť je zde vyobrazen slavný tamější maják. Další hypotéza hovoří o oslavě Říma, jenž by zde mohl představovat Přístav, a o prosperitě zemí pod římskou nadvládou.⁶¹ Ať už je pravda kdekoli, zcela jistě se jedná o dílo, které všechny návštěvníky uchvátí na první pohled.

Velmi podstatnou součástí dnešní Méridy je *Museo Nacional de Arte Romano* (Národní muzeum římského umění), které návštěvníkům připomíná historický význam tohoto hlavního města starověké Lusitanie a přináší komplexní výklad o Hispánii a její romanizaci.

První náznaky jeho zřízení spadají již do 16. stol., kdy D. Fernando de Vera y Vargas, pán z D. Tello y Sierra Brava, započal vytvářet ve svém paláci velmi důležitou epigrafickou sbírku, kterou posléze rozšířil jeho syn, hrabě z Roca. Ten nechal některé vzácné předměty vystavit na fasádě budovy, jenž však byla v 19. stol. zbořena za účelem postavení nějakých škol. Roku 1724 se začaly pod iniciativou radních shromažďovat další antické památky, především krásně opracované mramory ještě více prokazující důležitost a slávu starověké

---

⁶¹ DUNBABIN, Kathrine, M. D. *Mosaics of the Greek and Roman World*. Cambridge University Press, 1999, str. 148 – 150

Augusty Emerity. V témže století byly předměty uloženy pod názvem sbírky *Jardín de Antigüedades* (Zahrada Starožitností) v klášteře *Jesús Nazareno* (dnes *Parador Nacional de Turismo*), kde na všechny práce dohlíželi dva vzdělanci, Agustín Francisco Forner y Segarra a představený otec kláštera Nuestra Señora, Domingo. Roku 1843 si stát uvědomil skutečný historický význam města a povolil nové, výhodnější místo k uchování všech nalezených antických památek a to klášter Svaté Kláry (*convento de Santa Clara*), kde sbírka čítala k roku 1910 okolo 557 objektů.

Pod vedením vedoucího katedry archeologie Universidad de Madrid D. José Ramón Mélidy a místního archeologa Maximiliana Maciase zde započaly systematické vykopávky trvající celkem 24 let (1910 – 1934) během nichž se antická sbírka rozšířila na neuvěřitelných 3000 předmětů. Není tedy divu, že Santa Clara již svým prostorem nestačila pro uchování veškerých cenných objektů, a tak bylo nutné postavit zcela novou stavbu, o níž bylo rozhodnuto roku 1975 při příležitosti 2 000 výročí města. O pět let později byl přijat projekt architekta D. Rafaela Moneo Vallése, jenž také dohlížel na stavbu budovy v letech 1981 – 1985. Inaugurace proběhla roku 1986 Jejich Výsostmi králem a královnou Španělska za účasti Francesca Cossiga, prezidenta Itálie.⁶²

Dnes je muzeum hojně navštěvováno, provází nás zde audio-průvodce či psaná kniha ve španělském, portugalském či anglickém jazyku, popisy na stěnách a výborně natočená videa. Celkově má budova dvě patra o deseti sálech, které jsou od sebe tematicky oddělené. Sály I. – III. v prvním patře představuje návštěvníkům veřejné umění jako jsou různé sochy či mramorové výtvary, sál IV. a V. se zabývá tehdejší vírou (sochy bohů), sál VI. pohřebními rituály, sál VII. římskými domy a sál VIII. – X. je věnován fóru. Druhé patro skrývá v sále I. administrativní sbírku provincie a města, sál II. se zabývá teritoriem kolonie, sál III. migračními pohyby v Augustě Emeritě, sál IV. profesemi, sál V-VII. uměním a kulturou a poslední sály patří křesťanství a mozaikám.

Na jedné ze zdí III. místnosti prvního patra lze obdivovat barevnou mozaiku *Baco y Ariadna*⁶³ aneb Bakchus a Ariadna. Datuje se do konce 4. počátku 5. stol. n. l. a zobrazuje moment příjezdu boha Bakcha

---

⁶² GMNAR, str. 9 – 11

⁶³ viz. příloha 11 d), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

doprovázeného svým průvodem na ostrov Naxos, kde se setkává s Ariadnou spící při levém okraji mozaiky. Tato umělecká práce je jedinečná především díky zvláštnímu stylu, kde se vše zdá být kulaté, zaoblené, a díky vsutku ojedinělému úkazu – podpisu tvůrce v levém horním rohu, EX OFFICINA ANNIBONI (z dílny Annibona).

*Rapto de Europa*⁶⁴ (Únos Európy) je tématem další polychromované mozaiky nacházející se v sále VII. Datována je do poloviny 4. stol. n. l. a vyobrazuje nejvyššího boha Jupitera proměněného v býka jak unáší Evropu přes louku plnou květin a okolo mořského pobřeží. Tento centrální motiv je zasazen do geometrické mozaiky, kterou tvoří čtyřcípé hvězdy mající jako střed malý čtverec vyplněný květem, trojúhelníky a jiné geometrické obrazce.

V témže sále můžeme pozorovat barevnou mozaiku s loveckou scénou, která zachycuje jezdce v okamžiku dání osudné rány gepardovi oštěpem⁶⁵. Práce pochází ze statku *Villa de Las Tiendas* z poloviny 4. stol. n. l. a je olemována *copem upleteným ze dvou provázků* společně s květinovými černobílými motivy. Na stejném místě z téže doby byla nalezena ještě jedna mozaika, jejíž střed zaujímá čtverec (olemovaný jednoduchým vzorem upleteného copu), jenž zobrazuje opět lovce, zřejmě pána domu, nyní usmrcujícího divoké prase v lese⁶⁶. Okolo tohoto čtverce jsou navíc mezi květinovými motivy vyobrazeny čtyři figury představující roční období, jenž jsou jednotlivě latinsky popsány: jaro VIRANVS, léto HESTAS, podzim AVTVMNVS, zima HIBERNVS. Dokonalé vystínování kompozice přidává na umělecké hodnotě celého díla.

Ve druhém patře, sále VII., jenž se zabývá uměním a kulturou *Emerity Augusty*, se nachází velmi dobře dochované umělecké dílo *Siete Sabios* (Sedm moudrých mužů)⁶⁷ pocházející ze 4. stol. n. l. Jedná se o sedm mudrců, kteří sedí společně v jedné místnosti a rozmlouvají o nějakém tématu; snad o scéně zobrazené pod nimi: Trojské válce, přesněji řečeno o Achillově hněvu,

---

⁶⁴ viz. příloha 11 e), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010; Európa byla dcerou sídónského krále a jeho manželky Téléfassy. Byla tak krásná, že ani sám nejvyšší bůh Zeus jí neodolal. Coby zlatý býk ji unesl na ostrov Kréta, kde mu porodila tři syny (Mínoa, Sarpédonta a Rhadamanthya). Později se provdala za krétského krále Asteria a byl podle ní pojmenován kontinent Evropa.

⁶⁵ viz. příloha 11 f), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

⁶⁶ viz. příloha 11 g), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

⁶⁷ viz. příloha 11 h), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

kde se hrdina staví proti králi Agamemnonovi, jenž mu ukradl krásnou otrokyni Briseovnu stojící na pravé straně kompozice, lemované motivy *guilhoché* a linkou, *filete*⁶⁸. Celkově se jedná o nádherné polychromované dílo, které dokazuje vysokou kulturní a uměleckou úroveň, jíž bylo v Méridě dosaženo.

Poslední podstatná mozaika⁶⁹ tohoto muzea se nachází ve druhém patře v sále X. Jedná se o rozměrnou uměleckou práci nalezenou v centru města. Byla zhotovena ve 4. stol. n. l. ve tvaru obdélníku, jehož dvě kratší strany byly navíc doplněny konkávními útvary zdobenými květinovými motivy. Mozaika obsahuje celkem tři čtverce, z nichž ten prostřední má v sobě vepsaný kruh vyjevující nějakou těžce identifikovatelnou scénu z Bakchova cyklu. V ostatních dvou si můžeme povšimnout dokonale vykreslených tažných koňů a vítězů vozatajského utkání, Paula a Marciana, jak v jedné ruce třímají vítěznou palmu a ve druhé bič. Celkově jsou tyto dva postranní čtverce lemovány třemi páskami. První je vyplněna různobarevnými zakroucenými listy, druhá dvěmi řadami čtverců zaujímající takové postavení, že vytvářejí dojem dvouřadé šachovnice a třetí lem tvoří *cop upletený z „n“ provázků*. Celá polychromovaná kompozice je ozdobena motivem *meandr svastiky*⁷⁰.

Augusta Emerita byla zcela jistě coby hlavní město Lusitanie velmi bohatá, což dokazují nejen velkolepé stavby, ale také mozaiky, které jsou specifické především svými figurálními vzory, hravými barvami a dokonalým pečlivým provedením, ať již zdejších či cizích umělců. O všechny antické památky je historiky a archeology vzorně pečováno.

3.2. Baetica

Baetica je další oblastí Hispánie bohatá na mozaiky. Všechna naleziště, Écija, Itálica a Tejada la Nueva (v antice známá pod jménem Itucci) se nachází v Andalusii na jihu dnešního Španělska.

---

⁶⁸ DMGMP, *guilhoché*, španělsky *guilochis*, vzor 74b, str. 57, *filete*, str. 52

⁶⁹ viz. příloha 11 i), vlastní fotografie ze dne 6.7.2010

⁷⁰ DMGMP, portugalsky *meandro de suásticas*, španělsky *meandro de esvásticas*, str. 68

3.2.1. *Écija/Colonia Augusta Firma Astigi, Conventus Astigitanus*

Důkazy o tomto starobylém místě nesoucím se v duchu Tartéské civilizace pochází již z dob okolo 8. stol. př. n. l., kdy se lidé usazovali při břehu řeky Genil, známé pod latinským názvem *Singilis*, hlavním přítoku řeky Guadalquivir.

Roku 14 př. n. l. byla zřejmě na podnět císaře Augusta zahájena výstavba nové kolonie v římském stylu, později prohlášena za hlavní město *Conventus Astigitanus* díky svému rychlému ekonomickému rozvoji. K tomu docházelo především během 1. a 3. stol. n. l., kdy *Astigi* získalo reputaci jako vývozce olivového oleje excelentní kvality, což nám dnes dokazují mnohé nalezené dokumenty z tehdejší doby. Avšak nebylo to pouze zemědělstvím se zde lidé zabývali. Také hrnčířství, kvetoucí při březích řeky *Singilis*, patřilo mezi častý způsob obživy, neboť bylo nutné vyrábět amfory pro uchovávání cenného oleje, jenž se posléze po výše zmíněné řece převážel především do města s názvem *Hispalis* (dnes Sevilla) či po moři do jiných zemí. Tento rychlý vzestup zajistil městu vysoké příjmy, finance na rozvoj infrastruktury a přepychové stavby plné překrásných polychromovaných mozaik.

Vykopávky v dnešní době odhalují fórum obrovské rozlohy, amfiteátr, vydlážděné ulice, kloaky a síť rozvodů vody. Předpokládá se, že zde bylo postaveno také divadlo a cirkus, avšak jejich přesná lokalita je prozatím zahalena tajemstvím.

Mozaiky z *Astigi*, pocházející zřejmě ze severoafrických dílen působících na Iberském poloostrově, tvoří bezpochyby jeden významný archeologický celek nejen pro svou dokonalou uměleckou tvorbu, ale také pro svou komplexnost a výbornou zachovalost. Objeveno a zaregistrováno bylo více než třicet geometrických a patnáct figurálních mozaik datovaných od 2. až do počátku 4. stol. n. l., kdy krášlily především podlahy luxusních patricijských domů stejně jako četné malby na zdech. Jejich častým tématem byl bůh Bakchus⁷¹, což mělo především vyjadřovat užívání si naplno slastí života, jídla a vína. Dle různých mytologických motivů odrážejících se v mozaikách se nám

---

⁷¹ Byl ztotožňován s řeckým Dionýsem, bohem vína a vinařství, synem nejvyššího boha Dia a dcery thébského krále Kadma Semely. Řekové jej také považovali za ochránce ovocných stromů a keřů.

naskýtá možnost si uvědomit, že majitelé těchto přepychových vil zcela jistě oplývali velkými znalostmi řecké a římské kultury.

První mozaikou z šesti je *El Mosaico del Suplicio de Dirce* aneb česky Mozaika o mukách Dirky⁷². Byla nalezena čistě náhodou ve 40. letech 20. stol. v zelinářské zahradě kláštera řádu Milosrdných sester, kde se před staletími nacházel jeden z římských přepychových domů. Dnes ji můžeme obdivovat v Sala Capitular del Ayuntamiento de Écija (městská radnice). Je datována mezi polovinou 2. až první polovinou 4. stol. n. l., měří 6,25 x 2,2 m a velikost hrany každé *tesserae* je okolo 1 cm.

Její tématem je potrestání Dirky, manželky thébského krále Lyka, jenž chovala velkou zášť vůči své sestřenici Antiopě kvůli její kráse okouzlující všechny muže včetně nejvyššího boha Dia, jemuž porodila dva syny, Amfióna a Zetha. Když se narodili, uvrhla Dirké s pomocí svého manžela jejich matku na dlouhá léta do vězení. Nakonec se jí však podařilo utéci a najít své syny v lese, kde je vychovával nějaký pastýř. Brzy se tam však objevila také Dirké, která okamžitě poznala svou nenáviděnou sestřenici. Označila ji za uprchlou otrokyni a nařídila dvěma mladíkům, aby ji přivázali k rohům divokého býka a tak jí způsobili smrt. Zdráhali se krutého příkazu uposlechnout, avšak v okamžiku, kdy se chystali Antiopu spoutat jim pastýř prozradil, že právě ona je jejich matkou. V hněvu vůči Dirké se okamžitě rozhodli ji potrestat stejným způsobem, jakým chtěla zahubit Antiopu. Poté se vypravili do Théb, kde zabili krále Lyka a z vůle lidu se stali vládci na jeho místě.⁷³ Centrální scéna zobrazuje Amfióna a Zéthu právě v okamžiku, kdy se chystají zabít thébskou královnu Dirké přivázanou k divokému býku. Zatímco jeden z nich zvíře přidržuje, druhý se chystá je udeřit, aby se splašilo a usmýkalo ženu k smrti. Postavy umělec vyobrazil nahé, zaujímající určité postoje, aby ukázal, jak dokonale ovládá um vykreslení lidského těla. Strom stojící v pozadí měl zřejmě za účel buď přiblížit horu Citéron, místo, kde se vše dle řeckého mýtu odehrálo nebo měl jen upřesnit, že je scéna umístěna na zemské půdě a nikoli ve vodě, což by snad mohlo evokovat únos Európy. Kompozice je mistrně provedená, nechybí zde ani hra světla a stínů.

---

⁷² viz. příloha 12 a), <http://cofrades.pasionensevilla.tv/profiles/blogs/mosaicos-de-ecija>, 29.10.2011

⁷³ ZAMAROVSKÝ, V. *Bohové a hrdinové antických bájí*. Praha: Brána, s. r. o. ve spolupráci s Knižním klubem, k. s., 1996

Mozaika je olemovaná černou stuhou a okraj je navíc na levé straně ozdoben párem vodních ptáků stojících proti sobě. Předpokládá se, že se stejného motivu využilo taktéž pro pravé křídlo díla a obě delší strany obdélníku, jak nám dokládají zbylé ptačí nožky.

Druhá mozaika se španělsky nazývá *Mosaico de tema báquico de la calle Espíritu Santo* (Mozaika s tématem boha Bakcha z ulice Espíritu Santo)⁷⁴. Byla nalezená v místě mezi zmíněnou ulicí a malým náměstíčkem Oñate, v severní polovině bývalého římského města, kde dekorovala podlahu pokoje jednoho z přepychových domů. Datována je do první poloviny 3. stol. n. l., měří 4,8 x 2,1 m a v dnešní době je uchovávána v Museo Histórico Municipal de Écija jako vzácný exponát plný zářivých barev sestávající z velmi malých *tesserae*.

Její kompozice je považována za velmi originální. Při podrobném studiu si totiž můžeme všimnout celkem čtyř epizod odehrávajících se okolo figury boha Bakcha v podobě malého chlapce. První scéna odhaluje starého vousatého pastýře sedícího na kameni (snad Íkarios⁷⁵). Je obklopen listy vinné révy, v pravé ruce drží trs hroznů, kterým krmí kozla, a levou rukou třímá hůl zlehka opřenou o rameno. Umělec jej zahalil do tuniky zlehka zakrývající tělo. Druhá scéna nám podává obraz dvou rozmlouvajících vousatých mužů. Oba jsou oblečeni do cenných tunik mající široké rukávy, jsou opásáni pásky a přes sebe mají přehozené pláště. Dle jejich oděvu se nepředpokládá, že se jedná o pastýře (ačkoli ve svých levých rukách drží hole), nýbrž o Bakchův doprovod. Další scéna zobrazuje dvě mystické postavy, zcela nepostradatelné v Bakchově průvodu a sice Bakchantku a Satyra⁷⁶, který stojí napravo od ní. Ona je zahalena až po kotníky a v pravé ruce drží táč plný vinných hroznů, on, zcela obnažen, si levou rukou přidržuje na hlavě košík naplněný rovněž trsy vína zatímco v pravé ruce drží hůl. Poslední, čtvrtá scéna, bohužel značně poškozená, zobrazovala původně snad celkem tři postavy šlapající hrozny,

---

⁷⁴ viz. příloha 12 b), <http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 29.10.2011

⁷⁵ Íkarios byl první vinař všech dob, který dostal sazenici vína od samotného boha Dionýsa odměnou za to, že jej jako neznámého poutníka pohostil ve svém domě. Bohužel se stal také první obětí opilství. Zabili ho dva pastýři, kteří neznali opojné účinky alkoholu, a tak se domnívali, že jim dal jed. Jeho dcera spáchala ze žalu sebevraždu. Bůh Dionýsos je pak oba i s jejich psem vzal k sobě na nebesa a Zeus je proměnil na souhvězdí Panna a Velký pes.

⁷⁶ Bakchantky byly ctitelky a průvodkyně boha vína Bakcha, při jehož oslavách tropily výtržnosti, které se čas od času zvrhly v noční orgie. Satyrové byli horší, lesní démoni a rovněž průvodci boha Bakcha. Jejich nezbednost, dotěrnost a prostopášnost neznala mezí. Údajně měli kozlí nohy a uši, tupý a široký nos. Lidi neměli příliš v lásce, utíkali před nimi nebo je strašili.

z nichž se nám dochovala jen jedna a to Satyr, zahalený pouze bederní rouškou, který jakoby mává rukama zřejmě proto, aby udržel rovnováhu a nespádl. Uprostřed díla je vyobrazen bůh Bakchus coby malý nahý hoch jedoucí na gepardovi. Je obklopen svými atributy (váza, bubínek, ryton), což jej jakoby odděluje od celé kompozice, v níž lze dle vědce G. Lópeze Monteaguda vypožorovat metafory skrývající určitou chronologii počínající obrazem pastýře Íkaria, prvního vinaře, pokračující přes první pijáky vinného moku, Satyra a Bakchantku, kteří doprovázející boha, a končící lisováním hroznů.⁷⁷

Celkově je práce olemována černou tenkou stuhou a třemi geometrickými motivy vytvářející jednotlivé pásy (*guilhoché*, *meandr svastiky* a *vlny*).⁷⁸

Mosaico del „Triunfo de Baco” de la Plaza de Santiago (Mozaika o „Bakchově triumfu“ z Plaza de Santiago)⁷⁹ je v pořadí třetí mozaikou nalezenou v *Astigi*, kde od 2. poloviny 2. stol. n. l. zdobila podlahu pokoje jednoho z patricijských domů. Byla objevena roku 1977 zcela náhodou nedaleko Santiagova náměstí a dnes je vystavena v Museo Histórico Municipal de Écija. Původně měla téměř 120 m², avšak do dnešní doby se nám zachoval pouze její fragment o výměře 7,8 x 4,2 m, což představuje zhruba pouhých 25% originálu. I přesto se však jedná o zajímavou kompozici založenou na bázi kruhů a konkávních osmiúhelníků pravidelně rozprostřených okolo centrálního medailonu, který má v průměru neuvěřitelné dva metry. Scéna v něm vyobrazená zachycuje boha Bakcha jedoucího na voze taženém čtyřmi kentaury, z nichž jeden třímá bubínek a další ryton⁸⁰. Boha umělec zahalil do bílé tuniky přepásané páskem a pláště modré barvy. Kompozice medailonu je považována za velmi originální, neboť se jedná se o jednu z mála, jež skýtá pohled na čelní vyobrazení boha Bakcha jedoucího na voze, který táhnou Kentauroi namísto kočkovitých šelem.

Menších kruhů majících v průměru 0,66 m bylo celkem osm (čtyři pod a čtyři nad hlavní scénou). Do dnešních dnů se nám z nich dochovaly

---

⁷⁷ RMR, str. 33

⁷⁸ DMGMP, vzor 74b, str. 57, portugalsky *guilhoché*, španělsky *guilochis*; vzor 38c, str. 68, španělsky *meandro de esvásticas*, meandr s prvky svastiky; vzor 101b, str. 102, portugalsky *volutas*, španělsky *postas* aneb vlny, voluty

⁷⁹ viz. příloha 12 c), <http://www.turismoecija.com/monumentos/mosaicos.php>, 30.11.2011

⁸⁰ viz. příloha 12 d), RMR, str. 47

pouze čtyři s vyobrazeními Léta, Podzimu, Siléna a Pana⁸¹. Léto, oděné do modré tuniky, má hlavu ověnčenou klasy obilí a jako svůj atribut nese srp, zatímco Podzim je představován starším mužem, jehož skráně jsou ozdobeny vinnými hrozny. Vzhledem k umístění obou ročních období do první linie pod medailon se předpokládá, že naopak v první linii nad hlavní scénou se nacházelo Jaro společně se Zimou. Další dva kruhy nesou vyobrazení hlav Siléna a Pana s jejich bubínky či tamburínami⁸².

Polokruhů bylo vytvořeno původně dvanáct, avšak dnes si můžeme prohlédnout pouze tři z nich, jenž zobrazují geparda, gazelu a lva⁸³.

Při spodním okraji mozaiky se nachází dva šestiúhelníky, v nichž se nachází jedna téměř nahá pololežící bakchantka a Satyr. Další hexagon, umístěn hned pod medailonem, vyplňuje Narcis sedící na kameni mezi dvěma stromy, hledící na svůj vlastní odraz ve vodě⁸⁴. Poslední, pouze z poloviny dochovaný šestiúhelník napravo od medailonu představuje scénu, kdy nahý Amor jede na nějakém mořském živočichovi.

Konkávni osmiúhelníky představující mytologické příběhy můžeme v celé kompozici najít tři. Pod Narcisem je vyobrazena spoře zahalená Léda, stojící k nám zády, v momentě, kdy se jí chce zmocnit bůh Zeus v podobě labutě. Po její pravé straně umělec vykreslil jeden z plodů jejich lásky Kastóra Dióskúra, jenž má nad hlavou hvězdu, v níž byl proměněn⁸⁵. Poslední osmiúhelník vyplňuje Orfeus hrající na lyru, jehož doprovází ženská bytost, snad Eurydika, sedící na kameni a naslouchající sladké hudbě⁸⁶. Co se geometrických motivů týče, můžeme si povšimnout nám již známého vzoru *cop upletený ze dvou provázků*, který lemuje jednotlivé scény. Toto umělecké dílo navíc oplývá velmi širokým lemem, který tvoří hned čtyři druhy stuh. Ta nejbližší středu disponuje vzorem *cop upletený z „n“ provázků*, další zase *meandrem s prvky svastiky*, třetí stuha, nejširší ze všech, je tvořena

---

⁸¹ viz. příloha 12 e), RMR, str. 42 a 43

⁸² Silénos byl vychovatel a průvodce boha Bakcha, kterého poutivě ctil. Pil pouze čisté víno, což bylo tehdejšími Řeky považované za barbarský čin, a jezdil na oslu, neboť mu dobře nesloužily nohy. Dobře se cítil ve společnosti Satyrů, nymf a Pána, který byl bohem lesů, lovců a pastýřů. Měli kozlí nohy, rohy a dlouhé vousy.

⁸³ viz. příloha 12 f), RMR, str. 43

⁸⁴ viz. příloha 12 g), RMR, str. 44

⁸⁵ Kastór a jeho dvojče Polydeukés se účastnili výpravy Argonautů a byli nejslavnějšími dórskými hrdiny po Héraklovi. Kastór byl skvělý řidič válečného vozu a měl zkrotit i ty nejdivočejší koně (proto je na mozaice vyobrazen s tímto zvířetem).

⁸⁶ viz. příloha 12 h), RMR, str. 46

*krychlemi*⁸⁷ a poslední čtvrtá *volutami*.

Mozaika tematicky zaměřená na roční období byla nalezena roku 2003 v ulici Miguela Cervantese (*El Mosaico de las Estaciones de la Calle Miguel de Cervantes*)⁸⁸. Vyzvednuta z přijímacího pokoje, který zdobila zřejmě od 2. poloviny 2. stol. n. l., byla posléze zrestaurována a o rozměrech 4,77 x 4,56m opět odevzdána k expozici v Museo Histórico Municipal de Écija.

Prostřední část ve tvaru čtverce (2,5 x 2,5 m) je plná figurálních motivů, které jsou rozděleny v jednotlivé obrazy prostřednictvím ornamentu *cop upletený ze dvou provázků*. Hlavní scéna zaujímající konkávní osmiúhelník vyobrazuje mužskou postavu sedící na dřevěné lavičce, představující zřejmě Rok, jemuž umělec zahalil modrým pláštěm nohy společně s levou paží a hlavu ozdobil listy a květinami. Ve své pravé ruce drží větvičku a v levé třímá roh hojnosti, z něhož vyčnívá ovoce. Je pozvedán dvěma okřídlenými ženami stojícími po jeho boku, kterým po zádech a okolo nohou splývá červenohnědý plášť, jejich vlasy jsou ozdobeny věnci z okvětních lístků.

Okolo tohoto osmiúhelníku můžeme vidět čtyři čtyřúhelníky, které vyplňují mísy naplněné ovocem či jinými zemědělskými produkty odpovídajícími jednotlivým ročním obdobím. Jaro představují květiny, býk, holubice a vlaštovka, léto zase lev, koroptev, vlha obecná a klasy obilí. Podzim je vyobrazen jako trsy hroznového vína a zima jako dvě kachny, divoké prase a olivy.

Pod těmito mísami se nacházejí pětiúhelníky. V každém z nich stojí okřídlený Erós nesoucí nějaký atribut vztahující se k dané roční epoše (jaro, pastevecká hůl, košík naplněný malými květy; léto – srp, klasy obilí; podzim značně poničen; zima – rákos). Nutno dodat, že takováto personifikace jednotlivých dob byla v antice velmi oblíbeným tématem, ale většinou byly představovány bustami žen (s výjimkou podzimu, kterého většinou zosobňoval muž), z čehož vyplývá, že tato kompozice je vskutku originální.

Mužské postavy objevující se ve zbylých čtyřech částech čtyřúhelníkového tvaru jsou považovány za Větry Euros, Notos, Zefyros a Boreás představující postupně vítr východní, jižní, západní a severní. Opět

---

⁸⁷ DMGMP, vzor 212a, str. 36, portugalsky i španělsky nazýván *cubo*

⁸⁸ viz. příloha 12 i), RMR, str. 49; <http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 30.11.2011; RMR, str. 52

se jedná o ojedinělou kompozici, neboť tyto mytologické postavy nebyly téměř nikdy vyobrazovány takto odhalené a v celé své kráse, avšak pouze jako busty nebo hlavy, jak můžeme vidět například u *Mosaico do Oceano* ve Faro.

Mozaika je olemována třemi stuhami. Ta nejbližší středu obsahuje nádherné rozličné motivy květin a živočichů (tygři, gepardi, labutě klovající do lotosů), druhou pásku tvoří šestice jednoduchých černých linek a konečně poslední vyplňují osmiúhelníky, které v sobě ukrývají podlouhlé šestiúhelníky vytvářející malé čtverce postavené na vrchol.⁸⁹

Další práce je známá pod jménem *El Mosaico báquico de la Plaza de Armas*⁹⁰. Nalezena byla během archeologických prací, které ve městě probíhaly od listopadu 2001 do října 2002. Její rozměry jsou dnes 3,28 x 3,36m, datována je do první poloviny 3. stol. n. l. a stále je k vidění na svém původním místě, tedy v pokoji jednoho domu, který v minulosti zřejmě vlastnil nějaký bohatý římský občan, patricij.

Celkově se jedná o geometrickou kompozici sestávající ze čtyř menších a jednoho většího čtverce. Ten, o straně 56 cm, zaujímající centrální pozici, se vyznačuje jedním zvláštním obrazem, v němž můžeme spatřit rovnou dvě osoby najednou podle toho, z jakého úhlu se na mozaiku díváme. Ze severní strany pokoje vidíme mladého muže nesoucího přes své pravé rameno pastýřskou hůl, zatímco z jižní strany se nám mladík promění ve starce třímajícího bubínek se střapci⁹¹. V dnešní době existuje mnoho teorií o tom, co si ve skutečnosti zadavatel či tvůrce přál vyobrazit. Vzhledem ke starověkému městu *Astigi*, kde se v žádném případě nešetřilo námětů blízkých bohu Bakchovi, se předpokládá, že ani tato mozaika nepředstavuje výjimku co se motivů týče. První teorie zastává myšlenku, že mladý i starý muž zobrazuje boha Bakcha kráčejího životem, čímž se všem dávala najevo renovace, revitalizace a ubíhání času, jenž je neúprosný v každé době. Na druhou stranu si však uvědomme, že tento bůh vína a slastí je vždy velmi dobře identifikovatelný skrze své atributy, jež obvykle nosívá, jako jsou trsy vinných hroznů či koruna spletená z listů vinné révy. Ty zde však chybí,

---

⁸⁹ RMR, str. 21 - 55

⁹⁰ Mozaika vytvořená na námět boha Bakcha, přesné místo nálezů se nazývá Plaza de Armas del Alcázar de Écija; viz. příloha 12 j), RMR, str. 35; <http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 31.10.2011

⁹¹ detaily v příloze 12 j)

což vedlo další skupinu vědců k závěru, že první teorie je zcela chybná. Světlo světa tedy spatřila nová idea, která předpokládá, že se ani v jednom případě nejedná o boha, avšak o mladého Satyra a o starého Siléna, neboť hůl a bubínek jsou jejich častými atributy během dionýských slavností, průvodu. Taktéž se však můžeme domnívat, že se jedná o jednoho Satyra či Siléna ve dvou stádiích života. Podobně jako zde se také v mozaice zvané *Triunfo de Baco de la Avenida Miguel de Cervantes 34*, dnes uložené v Museo Arqueológico de Sevilla⁹², objevuje mladý Satyr nesoucí přes rameno pastýřskou hůl. Bakchův vůz je tažen typickými kočkovitými šelmami, zde tygry, nikoli Kentaury, jak tomu je ve výše popsané *Mosaico del „Triunfo de Baco” de la Plaza de Santiago*.

Ostatní čtyři čtverce o stranách 36 cm, z nichž se nám v lepším stavu dochovaly jen dva, zobrazovaly divadelní masky, zřejmě náležející komediálnímu žánru. První maska, nacházející se v levém dolním rohu, je pleti bílé a místo vlasů ji zdobí paruka ze šneků, druhá v levém horním rohu oplývá barvou snědou a komplikovaným účesem. Při vyobrazení všech postav využíval umělec mistrovsky hry světla a stínů, používal *tesserae* velmi malé velikosti, hýřící barvami. Tato práce je vskutku originální, neboť pouze další tři místa v celém Římském impériu jsou známá mozaikou, která skýtá možnost vidět dva obrazy v jednom a to v Ascoli Picenu, Populonii (Itálie) a v Diekirchu (Lucembursko). Co se lemování týče, bylo zvoleno jednoduché zapletení copu.

Astigi se po příchodu Římanů stalo jedním z nejvýznamnějších a nejbohatších měst celé Hispánie, a tak není divu, že byla plná polychromovaných mozaik dokonalé kvality a jiného umění. Dnes je velké množství antických děl uchováno v městském muzeu historie Museo Histórico Municipal de Écija, kde je o ně postaráno s největší péčí.

3.2.2. Itálica, *Conventus Hispalensis*

Itálica se nachází u Santiponce ve vzdálenosti 9 km od města Sevilla (tehdejší Hispalis). Byla založena r. 206 z důvodu potřeby mít nějaké určité místo, kde by mohli být ošetřeni vojáci zranění z bitvy u Ilipa, kde římský

---

⁹² viz. příloha 12 k), <http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 5.11.2011

generál Publius Cornelius Scipio, známý později jako Africanus, rozhodně porazil Kartagince během druhé punské války. Název Itálica má očividně italské kořeny, zvolené zřejmě k poctě vítězného Říma.

Narodili se zde Traianus (Marcus Ulpius Traianus), vládnoucí v letech 98 – 117 n. l., který jako svého nástupce uznal Hadriana (Publius Aelius Hadrianus, 117 – 138 n. l.), pocházejícího z téhož města. Roku 125 n. l. se Hadrianus rozhodl postavit *nova urbs*⁹³, nové město, kde se nacházely patricijské domy, některé okrášleny mozaikami, (*Casa de la Exedra*, *Casa de Hylas*, *Casa del Mosaico de Neptuno*, *Casa de los Pájaros*, *Casa del Planetario*), amfiteátr, divadlo, větší lázně, menší lázně a chrám Traianův. Začal se také budovat systém kanalizace, kloaky⁹⁴. Co se amfiteátru týče, byl největším v Hispánii a třetím největším v celé Římské říši; vskutku gigantická stavba nabízející neuvěřitelných 25 000 míst pro diváky, ačkoli Itálica snad nikdy neměla více než 8 000 obyvatel. Je tedy zřejmé, že se při konstrukci počítalo s obyvateli okolních měst a vesnic, dojíždějícími za hrami.

Úpadek Itálicy započal v době, kdy řeka Guadalquivir začala být zanešená bahnem a jílem a měnit své koryto. Zcela byla opuštěna v 8. stol. n. l. při příchodu Maurů.

Co se mozaik týče, je nutné dodat, že díla zmiňovaná v jednotlivých domech, nejsou jedinými, které je zdobily. Bylo jich samozřejmě mnohem více, jen se nám buď nedochovaly v dobrém stavu či o nich nelze najít mnoho informací nebo jsou dnes uchovány v Museo Arqueológico Provincial de Sevilla. Dovolila jsem si proto vybrat ty nejdůležitější a nejzajímavější, všechny stále se nacházející *in situ*.

*Casa de los Pájaros*⁹⁵ s rozlohou 1 700 m² je známý pro svůj ornament různých druhů ptactva v barevném provedení. Podlaha byla rozdělena celkem do 33 menších a jednoho většího čtverce (motiv bohužel nedochován)⁹⁶. Z oněch menších ani jeden neunikl orámování geometrickým motivem. Nejdříve umělec vytvořil lem plný malinkých čtverečků poskládaných nad sebe tak, že vytvářely iluzi dvouřadé šachovnice či lem vyplněný trojúhelníky položenými

---

⁹³ viz. příloha 13, Itálica CA, str. 7

⁹⁴ *cloaca, ae, f.* – stoka, kanál

⁹⁵ česky můžeme přeložit jako “Dům ptáčků”, rekonstrukce domu viz. příloha 14 a), Itálica CP, str. 27

⁹⁶ viz. příloha 14 b), Itálica CA, str. 22, nákres mozaiky

vedle sebe⁹⁷. Poté vše ještě jednou okrášlil jednou stuhou, jež měla za vzor tehdy velmi oblíbený *cop upletený ze dvou provázků*. V každém tomto čtverci se nacházel vždy jeden ptáček, což nám dává vskutku unikátní vzor⁹⁸. Celé dílo je orámováno ještě dalšími dvěma pruhy, z nichž jeden disponuje motivem *pelta*⁹⁹ (položeny jedna vedle druhé, lemovány navíc černými stuhami) a druhý motivem podobným v Milreu¹⁰⁰.

Dalším významným domem je *Casa de Neptuno*. Je pojmenován podle mozaiky, v jejímž středu je umístěn Neptun držící v ruce svůj trojzubec a jedoucí na voze taženém mořskými koníky, kteří se nám bohužel nedochovali¹⁰¹. Celá tato práce je koncipována černobíle, jen bůh moří je zobrazen barevně, což mu dodává určitou vážnost. Kolem něj plují kentauři, berani, býci a další pozemská stvoření přeměněná umělcem v obyvatelé vodní říše, kteří v poklidu žijí společně s rybami, delfíny či měkkýši. V širokém pásu, který lemuje tuto hlavní scénu, vidíme mezi lotusy a lekníny krokodýly, jednoho hrocha a bojující pygmeje proti jeřábům. Proč bylo toto téma zvoleno nevíme, ale jako každé jiné umělecké dílo nějakým způsobem vypovídalo o vkusu majitele domu.

Tento dům kráší ještě další mozaiky, tentokrát geometrických motivů¹⁰². Všimněme si nejdříve podlahy v levém dolním rohu v příloze 15 c). Zdobí ji především jednoduché meandry, jehož volná místa jsou pravidelně vyplněná vzorem připomínající přesýpací hodiny, a prostřední část, jež se bohužel do dnešních dnů příliš nedochovala. První pruh lemující mozaiku je vyplněn motivem *espinhas* (stejný jako na schodech v lázních v Milreu; kosti, páteř ryby), druhý je prázdný, vyplněn jen šedými *tesserae*, olemován černými páskami a třetí je vyplněn peltami položenými jedna vedle druhé.

---

⁹⁷ DMGMP, str. 39, vzor 10a, portugalsky *dentes de serra*, španělsky *dientes de sierra* aneb zuby pily

⁹⁸ viz. příloha 14 c) originální mozaika, zdroje obrázků v tomto pořadí:

http://larache1956.multiply.com/journal/item/22689?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal%2Fitem, 15.10.2011;

http://www.visualphotos.com/image/1x6797791/roman_mosaic_of_casa_de_los_pajaros_at_italica, 15.10.2011;

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Itálica_Owl.jpg, 15.10.2011; Itálica CP, str. 27;

<http://vintageholidays.co.uk/the-roman-ruins-of-italica-in-seville-andalucia/>, 15.10.2011

⁹⁹ DMGMP, str. 82, *pelta*

¹⁰⁰ viz. příloha 9 a) listy ve tvaru srdce spojené s volutami

¹⁰¹ viz. příloha 15 a), <http://foro.univision.com/t5/Historia-Universal/HISPANIA-ROMANA-ITÁLICA/m-p/187137632>, 15.10.2011; příloha 15 b)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2007.10.03_049_Mosaico_Neptuno_Itálica_SP.jpg, 15.10.2011

¹⁰² viz. příloha 15 c), <http://kellyanddunc.blogspot.com/2010/04/april-15-2010-road-to-cordoba.html>, 21.10.2011;

příloha 15 d), <http://www.andalucia-andalusia.com/italica-Romanization.html>, 21.10.2011

V pravém dolním rohu se nachází další zajímavá podlaha vytvořená z navzájem se dotýkajících hexagonů, jež uprostřed nesou rovnoramenné trojúhelníky a květinový motiv šesti listů kopinatých rostlin. Mozaika je olemována polokruhy šedé barvy ležící nad sebou, čímž se vytváří obraz tmavého čtyřúhelníku s konkávními stěnami.

V levé horní části vidíme jako hlavní motivy hvězdy (tvořené osmi kosočtverci přiléhajícími těsně jeden k druhému) a dva typy čtverců. Jeden z nich disponuje ve svém středu čtyřmi listy kopinatých rostlin uzavřených v menším čtverci postaveném na vrchol a druhý dokonce šesti listy téhož druhu vepsanými do kruhu. Mezi těmito hlavními motivy se nám dále objevují malé čtverce s ornamentem čtyřúhelníku s konkávními stěnami. Vše je orámováno lemem mající jako motiv *listy ve tvaru srdce spojené s volutami* (podobné v Milreu). Všechny tyto tři právě popsané mozaiky jsou černobílé.

V pravém horním rohu se nachází další dílo, tentokrát v barevném provedení. K vidění jsou nádherné květy, tygři a různé postavy.

Poslední prací tohoto domu zde uvedené je tzv. *Mosaico del Labirinto*¹⁰³. Ta je rozdělená do čtyř kvadrantů a představuje labyrint, v němž přebýval Mínótauros (stvoření napůl býk a napůl člověk), kterého zdolal pomocí klubka Ariadny athénský hrdina Théseus, kdysi vyobrazený v centrální části mozaiky. Vše opevňují hradby s obrannými věžemi, a proto se předpokládá, že šlo rovněž o vyobrazení hlavního města krétského království, jemuž vládl král Mínós. Labyrint je vyplněný motivem *copy upletené ze dvou provázků*, lemovaný vzorem *meandr*¹⁰⁴ a černými páskami. Spodní okraj je tvořen květinami, které jsou vytvořené ze čtyř větvenovitých listů mající mezi sebou malé křížky. Celkově však tento motiv spíše působí jako navzájem se prolínající kruhy.

Casa del Planetario je předposledním domem této archeologické lokality. Jeho rozloha byla téměř 1 600 m² a nacházela se v něm polychromovaná mozaika známá jako *Mosaico del Planetario*¹⁰⁵. Je rozdělena celkem do tří částí z nichž ta prostřední zaujme pozorovatele na první pohled; jedná se o celkem sedm šestiúhelníků navzájem se dotýkajících tak, že mohly být vnořeny

¹⁰³ Mozaika Labirintu; viz. příloha 15 d), dohledám

¹⁰⁴ vzor DMGMP, str. 67, vzor 35b, španělsky i portugalsky *meandro*

¹⁰⁵ viz. příloha 16, v pořadí <http://lingualatina-orberg.wikispaces.com/capitulum+13>, 16.10.2011
<http://blog-de-anuska.blogspot.com/2011/02/italica-y-su-historia.html>, 16.10.2011

do kružnice. V každém z nich je vyobrazen jeden římský bůh představující určitou planetu a jeden den v týdnu a to následovně: Luna (Seléné, zosobnění měsíce, spojována s magií a ženským světem; představuje pondělí), Mars (bůh války, má na hlavě přilbu; úterý), Merkur (ochránce cestovatelů a obchodování, posel Jupitera, zde okřídlen; středa), Jupiter (nejvyšší z bohů, pán nebes, hromů a blesků, ochránce Římské říše, na hlavě nese věnec, zobrazen zcela dole; čtvrtek), Venuše (bohyně krásy a lásky, zaujímá centrální hexagon; pátek), Saturn (ochránce zemědělství a sklizně; sobota), Helios (bůh slunce, okolo hlavy mu září sluneční paprsky; neděle). Kružnice, kterou těchto sedm útvarů zaujímá, je vepsána do čtverce, jehož rohy zdobí květinový vzor nazývaný portugalsky *acanto*¹⁰⁶, neboli česky akant, v antice velmi oblíbený motiv. Tento čtverec ze dvou stran rámuje dva lemy, tvořící druhou a třetí část mozaiky, kde jsou jednotlivé akanty vzájemně propojeny. Celá mozaika je kolem dokola ozdobena další páskou, kterou tvoří dvě protínající se sinusoidy, čímž získáváme dojem dotýkajících se kružnic. Ty jsou vyplněné vřetenovitými lístky a vzorem květiny sestávající ze čtyř listů ve tvaru srdce.

Poslední mozaika Itálicy se nalézá v *Casa de Hylas*¹⁰⁷. Jedná se o přesnou geometrickou práci využívající motivu *meandro de suásticas*¹⁰⁸, jehož volná místa vyplňuje známý „*cop upletený ze dvou provázků*“. Mozaika je olemována dvěma lemy vzorovanými motivy jménem *guilhoché* a *espinha de peixe* (páteř, kosti ryby)¹⁰⁹.

Itálica byla velmi důležitým římským městem, a tak není divu, že oplývá tolika překrásnými mozaikami.

3.2.3. Tejada la Nueva/Itucci, *Conventus Hispalensis*

Tejada la Nueva se nachází v Andalusii, nedaleko města Huelvy. Jméno Itucci známe z ražených mincí, které dokonce existovaly ve třech provedeních,

---

¹⁰⁶ DMGMP, str. 7, *acanto*, akant, podobný vzorům 55b a 55d

¹⁰⁷ viz. příloha 17, <http://www.panoramio.com/photo/14267677>, 21.10.2011, česky Dům Hyla; Hylás byl dle mytologie přítel Hérakla, doprovázejícího jej na výpravě Argonautů. Jednoho dne muži přistáli u břehů Mýsie, kde si chtěli zajistit vodu a jídlo na další cestu. Hylás se bohužel u pramene zalíbil nynfám natolik, že ho stáhly pod vodu a už nikdy nepustily. Héraklés společně s Polyfémem jej usilovně hledali, avšak nenalezli. Mozaika z nádvoří domu znázorňující tento výjev se dnes nachází v Museo Arqueológico Provincial de Sevilla.

¹⁰⁸ DMGMP, str. 68, vzor 36a, španělsky *meandro de esvásticas*, meandr s prvky svastiky

¹⁰⁹ DMGMP, str. 57, vzor 74b, španělsky *guilochis* a str.47, vzor 8c, španělsky *espinas de pez*

a to s nápisem punským, latinským a bilingvním, což je velmi ojedinělý úkaz. Tejada la Nueva se tenkrát nacházela v dobrém strategickém místě a patřila mezi úrodné země, kde se rozvíjelo zemědělství.

Mozaika¹¹⁰ je v současné době uchována v Museo Provincial de Huelva, kde prozatím neprošla žádnou restaurací, a tak není vystavena pro širokou veřejnost. Nalezena byla čirou náhodou roku 1987 ve vzdálenosti 800 m na sever od města Itucci. Jednalo se o venkovské sídlo, kde zřejmě dle svých motivů a rozměrů krásně *cubiculum*¹¹¹. Nevíme přesně, kdy byla práce provedená, avšak převažuje názor, že si majitel přál vyzdobit svůj příbytek krásnými barvami a moderními motivy tehdejší doby, tj. snad 3. stol. n. l. Dle vzorů a techniky zřejmě zaměstnal jednu putovní firmu přicházející z Itálie, Hispalidy (Sevilly) či Augusty Emerity (Méridy).

Její rozměry jsou 3,5 m x 2,4 m a obsahuje centralizovanou geometrickou barevnou kompozici. Kostičky jsou vyrobeny z kamene, keramiky a jejich hrana měří 1 cm.¹¹² Uprostřed se nachází osmiúhelník s konkávními stěnami, jehož střed tvoří malý kruh, na který se přilnuly čtyři lístky podobné věténkům spojené navzájem rozevřenými kalichy lotosů. K osmiúhelníku se dále připojují čtyři kruhy vyplněné dvanácti trojúhelníky s jednou vydutou stěnou a orámované oblíbeným vzorem *cop upletený ze dvou provázků*, který lemuje jak celou mozaiku, tak také čtyři čtverce dotýkajících se kruhů. Ty obsahují další čtverce postavené na jeden ze svých vrcholů, kde se při bližším zkoumání uvnitř každého prolínají dvě nuly společně s jedním čtvercem. Prázdné rohy mají vyplněné srdci a svorkami. Mozaika má celkem dva hlavní lemy. První je tvořen čtverci (uvnitř zdobenými květinovými vzory), na jejichž vrcholy jsou připojeny pelty. Druhý, ačkoli je málo zachovalý, nám dává možnost vidět vedle sebe seřazené čtverce získávající barvu dle určitého řádu.

Ač nepatří Tejada de la Nueva mezi největší antická naleziště, tato nádherná mozaika si zcela jistě zaslouží pozornost a je k velké škodě, že prozatím není vystavena, aby si ji mohli všichni prohlédnout.

---

¹¹⁰ viz. příloha 18, uložená v Museo Provincial de Huelva, bohužel není k vidění, proto je použit pouze náčrt, <http://antiguaymedieval.blogspot.com/2008/06/el-proyecto-mosudhis-cierra-con-la.html>, 15.10.2011

¹¹¹ *cubiculum, cubiculī, n.* - ložnice

¹¹² RMR, str. 70 - 74

3.3. Hispania Tarraconensis

Nejrozlehlejší provincií celého Iberského poloostrova je právě Hispania Tarraconensis, která byla dělena do celkem sedmi kantonů, jak již bylo výše zmíněno. Zde je uvedeno jedno velmi známé naleziště zvané Empúries ležící na severu země při pobřeží Středozemního moře.

3.3.1. Empúries/Emporion, *Conventus Tarraconensis*

Jak je v první kapitole zmíněno, ani Řekové si nenechali ujít příležitost býti v kontaktu s bohatým Iberským poloostrovem a možná už v 7. stol. př. n. l. navázali obchodní styky. Emporion¹¹³ patřil stejně jako Portus Menusius, Hérakleia, Mainaké, Akra Leuké, Alonis, Artemision, etc. mezi řecké faktorie zakládané podél pobřeží budoucí Hispánie. Také dnešní Portugalsko nezůstalo opomenuto. Je dokázáno, že ještě před příchodem Římanů používali lidé na jihozápadě této země písmo podobné starým řeckým typům, což zcela nepochybně dokazuje jejich přítomnost, ačkoli dále na sever do Atlantického oceánu se již zřejmě nevydali.

Po prohrané bitvě u Alalie roku 535 př. n. l. a díky řadě dalších katastrof začal jejich vliv ve Středomoří slábnout. Ve 4. stol. př. n. l. se koloniální pouta již natolik oslabila, že přetrval pouze Emporion jako vzpomínka na zašlou slávu a přítomnost Řeků. Povědomí řecké sounáležitosti však obyvatelům zůstalo v paměti, a proto přátelsky přijali první Římany, kteří bojovali s Kartaginci, jako nové nositele ducha jejich původního zakladatele, starého Řecka¹¹⁴, což ilustrují dva texty napsané historikem Liviem, z nichž první zní: „*Dum haec in Italia geruntur, Cn. Cornelius Scipio in Hispaniam cum classe et exercitu missus, cum ab ostio Rhodani profectus Pyrenaeosque montes circumuectus Empurias appulisset classem, exposito ibi exercitu orsus a Laeetanis omnem oram usque ad Hiberum flumen partim renouandis societatibus partim nouis instituendis Romanae dicionis fecit. Inde conciliata clementiae fama non ad maritimos modo populos sed in mediterraneis quoque ac montanis*

¹¹³ řecky Ἐμπόριον - obchod, španělsky Ampurias, katalánsky Empúries

¹¹⁴ ARTERA, A.U. ; CAMPISTOL, J.R.; ZAMORA, J.M.J.; SERRANO, C.S. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995; KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007

ad ferociore iam gentes ualuit; nec pax modo apud eos sed societas etiam armorum parta est, ualidaeque aliquot auxiliorum cohortes ex iis conscriptae sunt."¹¹⁵ a druhý zní: „*Ita cum triginta nauium classe omnes autem quinquereemes errant Ostiis Tiberinis profectus praeter oram Tusci maris, Alpesque et Gallicum sinum et deinde Pyrenaei circumuectus promuntorium, Emporiis urbe Graeca oriundi et ipsi a Phocaea sunt copias exposuit. inde sequi nauibus iussis Tarraconem pedibus profectus conuentum omnium sociorum etenim legationes ad famam eius ex omni se prouincia effuderant habuit.*"¹¹⁶

Empúries se vyznačují mnoha nádhernými mozaikami, z nichž bylo vybráno osm hlavních. První, snad jakýsi jejich předchůdce, spadá ještě do časů slávy Řecka¹¹⁷. Jedná se o velmi jednoduše provedenou práci zvanou *signium*, což představovalo podlahu, dekorovanou či nikoli, která byla vytvořená z malty smíchané se střepey hrnců či dlaždic. Zde si můžeme povšimnout vzoru mřížky utvořené z kosočtverců a motivu meandru, který celé dílo lemuje. Podobné práce se našly ve více domech v oblasti zvané *Neapolis*.

Další mozaika, o níž bude řeč, již pochází z římského období, zřejmě z 1. stol. př. n. l.¹¹⁸ Jedná se o černobílý geometrický typ jistě italské inspirace, šířící se v Hispánii od poloviny stejného století. Toto umělecké dílo obsahuje osmiúhelníky černé barvy, orámované postupně bílou a černou páskou, které jsou k sobě těsně přiloženy, čímž se vytváří další geometrické útvary, a sice čtverce bílé barvy. Prostředek mozaiky zdobí taktéž čtverec, orámovaný

---

¹¹⁵ „Zatímco se tyto události odehrávaly v Itálii, byl vyslán do Hispánie s loďstvem a vojskem konzul Gnaeus Cornelius Scipio. Když vyplul od ústí Rhodanu, minul pásmo Pyrenejí a přistál s loďstvem u Emporií. Tam vyložil vojsko a počínaje s Lacetány podrobil zas, podruhé, celé pobřeží římské svrchovanosti tím způsobem, že dřívější spojenecké svazky dílem obnovoval, dílem zřizoval nové. Svým laskavým a spravedlivým jednáním získal si tu dobrou pověst a dosáhl proto důvěry nejen u přímořských národů, nýbrž dokonce i u bojovnějších obyvatelů, kteří sídlili ve vnitrozemí a v hornatých krajích, podařilo se mu pak nejen sjednat mír, nýbrž i spojenectví ve zbrani a postavil z nich několik silných kohort pomocných sborů.“; LIVIUS. *Dějiny IV*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 21, přeložila Marie Husová, 1973, kniha XXI, část 60, str. 91; originál byl převzán z

<http://www.thelatinlibrary.com/livy/liv.21.shtml#60>, 12.11.2011, *Ab urbe condita*

¹¹⁶ „Tak tedy plynul s loďstvem o třiceti lodích (Publius Cornelius Scipio ml.)– byly to samé pětiveslice – z ústí Tiberu, minul pobřeží tuského moře, pokračoval podél Alp a Gallského zálivu (Golf du Lyon), potom obeplul pyrenejské předhoří a vylodil se s vojenskými sbory v Emporiích, řeckém městě – jeho obyvatelé rovněž pocházejí z Fokeie. Odtud se vydal pěším pochodem do Tarracony, když před tím dal lodím rozkaz, aby pluly za ním, a svolal tam shromáždění všech spojenců, neboť na pověst o jeho příchodu vyrojila se poselství ze všech koutů provincie.“; LIVIUS. *Dějiny IV*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 21, přeložila Marie Husová, 1973, kniha XXVI, část 19, str. 430 - 431; original byl převzán z <http://www.thelatinlibrary.com/livy/liv.26.shtml#19>, 12.11.2011, *Ab urbe condita*; Nutno dodat, že obyvatelé Emporií měli dle Livia fénické kořeny, avšak dle autorů titulu *Dějiny Španělska* měli kořeny řecké (což vedlo k pomoci z jejich strany Římanům v boji proti Kartagincům.)

¹¹⁷ viz. příloha 19 a), <http://members.virtualtourist.com/m/p/m/1dad6/#2>, 22.10.2011

¹¹⁸ viz. příloha 19 b), <http://www.javiermoliner.comuf.com/arqueologia/roma.html>, 22.10.2011

motivem *volutas* (voluty)¹¹⁹, do něhož je vepsána kružnice s nádhernými ornamenty, kde střed tvoří květina o šesti větvených lístcích¹²⁰. Celá práce je lemována vzorem *listy ve tvaru srdce spojené s volutami* podobným tomu v Milreu a Itálie s tím rozdílem, že lístky jsou položeny blízko sebe a vytvářejí pravidelné sinusoidy¹²¹. Mozaika dále pokračuje jinými motivy jako jsou šestiúhelníky, s bílou a černou páskou okolo, dotýkající se navzájem čtyřmi vrcholy tak, že vznikají malé čtverce bílé barvy a trojúhelníky vyplňující zbylý prostor takovým způsobem, že se mezi nimi vytvářejí malé bílé čtverečky¹²². Dále zde vidíme svastiku a čtverce s vepsanými čtverci či kosočtverci navzájem se střídající a mnohokrát omotané černou stuhou.

Další nádherná černobílá podlaha, která se nám naskýtá k vidění, je opět černobílého vzoru a je prosta jakéhokoli figurálního zobrazení¹²³. Motiv je zde velmi jednoduchý, umělec pouze spojil vrcholy šestiúhelníků, čímž se vytvořil prostor pro trojúhelníky. Jako rám byla zvolena černá páska.

Zcela prostý ornament byl zvolen pro další mozaiku¹²⁴. Vidíme zde malé bílé čtverce obklopené černými obdélníky olemovanými navíc bílou stuhou, čímž opět získáváme nádherný obraz plný pravidelnosti. Jako rám byly zvoleny obyčejné bílé a černé pásy.

Dále Emporion disponuje geometrickou mozaikou utvořenou z hvězd složených z osmi kosočtverců navzájem se dotýkajících svými cípy tak, že se mezi nimi vytváří čtverce, které mají navíc uprostřed vepsané další černé čtverce postavené na jeden ze svých vrcholů¹²⁵. Vše je olemováno nám již známým motivem *espinha de peixe* (páteř, kosti ryby) a následně černou páskou. V pozadí obrázku se nám k vidění naskýtá pokoj, jehož podlaha byla taktéž vyzdobena geometrickými ornamenty. Nyní se však jedná pouze o černé čtverečky dotýkající se navzájem svými vrcholy. Jiná místnost obsahuje další zvláštní vzory a sice pravidelné kosočtverce vepsané jakoby do velkého tiskacího I¹²⁶.

---

¹¹⁹ DMGMP, str. 102, vzor 101b, španělsky *postas*, anglicky *wave* neboli *vlna*

¹²⁰ viz. příloha 19 c), [http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_-_Empuries_\(Domus\)_2005-03-27.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_-_Empuries_(Domus)_2005-03-27.jpg), 22.10.2011

¹²¹ viz. příloha 19 d), <http://www.diariodelviajero.com/espana/ruinas-greco-romanas-de-empuries>, 22.10.2011

¹²² viz. příloha 19 e), <http://www.roman-sites.com/spain/empuries/empuries.htm>, 22.10.2011

¹²³ viz. příloha 19 f), <http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=4958>, 22.10.2011

¹²⁴ viz. příloha 19 g), <http://members.virtualtourist.com/m/p/m/1dadd1/>, 22.10.2011

¹²⁵ viz. příloha 19 h), <http://corobates.blogspot.com/2009/04/mosaicos.html>, 22.10.2011

¹²⁶ viz. příloha 19 i), <http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=4958>, 22.10.2011

Posledním, osmým obrazem, je zmíněna *emblemata* (malý figurálně zdobený panel normálně zpracováván původně mimo mozaiku a poté do ní dosazen)¹²⁷. Tato unikátní práce, která nemá v Emporion žádnou sobě rovnou, byla zřejmě přivezena z Itálie, kde jsou k vidění její repliky. Přesné místo, jenž krášlila bohužel neznáme. Jedná se o velmi jemnou práci, kde *tesserae* mají hranu dlouhou pouze 2 až 4 mm. Zobrazeno je zde obětování Ífigeneie v Aulidě přicházející k oltáři v doprovodu svého otce Agamemnona a Odyssea. V pravém horním rohu vidíme malou postavu představující bohyni Artemis, jak drží jelena, který byl v posledním okamžiku obětován na místo mladé a krásné dívky¹²⁸.

Emporion zcela jistě patří mezi důležitá naleziště celé Hispánie. Zajímavé je především svými řeckými i římskými mozaikami plnými nádherných motivů.

---

¹²⁷ viz. příloha 19 j), <http://juanandres911.blogspot.com/2009/01/la-iphigenia-de-jovellanos-en-el.html>, 22.10.2011

¹²⁸ Ífigeneia byla dcerou mykénskému králi Agamemnonovi a jeho ženě Klytimestry. Její otec, stojící v čele achajských vojsk, nedokázal z Aulidy vyplout kvůli bezvětří, jež způsobila samotná bohyně Artemis jako trest za smrt své laně, kterou jí panovník způsobil. Požadovala na oplátku oběť jeho dcery Ífigeneie, kterou ovšem nakonec nenechala zemřít (oběť byla na poslední chvíli změněna v laň), ale unesla ji do Tauridy, kde ji učinila kněžkou ve svém chrámě, kde sloužila celých 17 let bez jakékoli zmínky o domově. Vysvobozena byla nakonec svým bratrem Orestem a bratrancem Pyladem, avšak ve službách bohyně Artemis musela zůstat až do konce svých dnů sloužící v chrámu v Braurónu.

Závěr

Význam mozaik je dnes mnoha lidem neznámý a většinou jsou považovány za pouhou okrasu domova. Ovšem skrývaly i jinou funkci než byla ozdoba podlahy či její rychlý úklid a neprosakování vody do jejích nižších vrstev. Je nutné si uvědomit, jak podstatnou součástí života patricijů tvořily, neboť právě ony společně s malbami na zdech přímo vykřikovaly na příchozí hosty jmění majitele rezidence či *villae*, což vzbuzovalo patřičný respekt.

Mým hlavním úkolem v práci „Římské mozaiky na Iberském poloostrově“ bylo zodpovězení mnoha otázek, jimiž se návštěvníci zabývají při pohledu na tyto umělecké skvosty a popsat vývoj, kterým prošly po mnoha staletích. Tomuto tématu se věnuje především druhá kapitola, jež se zabývá všeobecně mozaikami a jejími tvůrci.

Třetí kapitola je zaměřená na jednotlivé, stručně historicky popsané archeologické lokality, jejichž mozaiky jsou datovány a motivy popsány co do nejmenších detailů.

Bohatství Iberského poloostrova ohledně mozaik bylo objeveno teprve nedávno, tj. v 80. letech 20. století, kdy se začaly ve velkém množství rozvíjet archeologické práce. Tyto nové objevy, ať už měst či *villae*, rozhodně prokázaly, že tato část Evropy byla téměř nejhlavnějším výrobcem a uživatelem mozaik celého Římského impéria především v době pozdního císařství.

S příchodem nových kolonizátorů, kteří si stavěli luxusní rozsáhlé rezidence, a s šířením romanizace, se také začalo rozvíjet původem řecké umění získávající pod taktovkou Říma nový vzhled, jenž se v průběhu staletí měnil.

První módní styl spadající do 1. stol. n. l. pocházel z Itálie. Šířil se závratnou rychlostí po celé Hispánii Tarraconensis a byl charakteristický svými geometrickými motivy černobílé barvy, přesně takovými, jaké jsou dodnes vidět v bývalé řecké faktorii Empúries, v Baetulu (Badaloně) či v Barcinu (Barceloně).

Během 2. stol. n. l. se začíná objevovat specifický styl mozaik Iberského poloostrova, jenž představují figurální motivy a větší využití barev ačkoli stále v jinak černobílých dílech. Příkladem je zde archeologická lokalita Itálica, Casa de Neptuno, kde je k vidění barevné provedení centrální části vyobrazující boha

moře Neptuna jedoucího na voze taženém mořskými koníky, kteří se nám bohužel nedochovali. Tento typ mozaik se používal až do 4. stol. n. l. (více v geometrických kompozicích než figurálních).

Ke konci 2. stol. n. l. vzrůstala poptávka hlavně po polychromovaných, figurálních motivech často zasazených do ornamentálních okrajů čtyř barev (bílá, černá, červená a okrová). Ve stejné době se v Hispánii rozmohl nový styl a to rozdělení plochy do menších částí pomocí vzoru *cop upletený ze dvou či více provázků*. Jednotlivé panely byly posléze vyzdobeny různými postavami. Tento nový styl snad rozšířili řemeslníci přicházející z Galie, kde bylo nalezeno velké množství podobných prací. Módní proud se uchytil především v provincii Baetica, na jihu Pyrenejského poloostrova, přesněji v Itálicce (La Casa del Planetario) a v Astigi (Écija).

Zlatý věk mozaik Iberského poloostrova spadá do konce 3. stol., speciálně do 4. stol. n. l., kdy černobílé mozaiky, sice vyráběny, ovšem velmi málo, uvolnily prostor nádherným polychromovaným mozaikám figurálních motivů, jak můžeme například vidět v dnešní Méridě.

Lusitanie, především část, již zaujímá dnešní Portugalsko, nikdy nebyla vystavena ze strany Římanů takovému zájmu jaký měla Hispánie, a proto se ani tolik nerozvíjela (kromě hlavního města Augusty Emerity), což dokládají rezidence menších rozměrů společně s chudšími motivy mozaik. To však neznamená, že jsou méně krásné či nerepresentují svého majitele. Podlahy zde jsou pečlivě provedené a oplývají především květinovými a geometrickými ornamenty, jak si můžeme prohlédnout například v Conimbrize či Abicadě.

Závěrem bych chtěla dodat, že z mého pohledu představují římské mozaiky důležitou součást historie občanů vážených ve své době a dokazují nám také cizí umělecké vlivy působící na tuto část Evropy. Hovořím nyní například o dílnách pocházejících ze severní Afriky, které pracovaly především v jižní části poloostrova (např. Faro), o umělcích přicházejících ze Sýrie (Augusta Emerita, Casa de Mitreo, Mosaico Cósmico) a také o vlivu řemeslníků přicházejících z Galie ke konci 2. stol. n. l., jak dokládají mozaiky z Astigi či Itálicy.

Resume

The primary focus of the work “Roman Mosaics in Iberian Peninsula” are mosaics that were made in current Spain and Portugal during the Roman occupation. The aim of the author is to offer general information about Roman mosaics, their evolution, motives (ornaments) and how they were made. This work describes nine archaeological sites (*Abicada*, *Faro/Ossonoba*, *Milreu*, *Conimriga*, *Mérida/Augusta Emerita*, *Écija/Colonia Augusta Firma Astigi*, *Itálica*, *Tejada la Nueva/Itucci*, *Empúries/Emporion*), which were divided into three roman provinces: Lusitania, Baetica and Hispania Tarraconensis.

Anotace

Příjmení a jméno autora:	Šimková Daniela
Název katedry a fakulty:	Katedra klasické filologie Filozofická fakulta
Název diplomové práce:	Římské mozaiky na Iberském poloostrově
Vedoucí práce:	PhDr. Barbara Pokorná, PhD.
Počet znaků:	109 647
Počet příloh:	19
Počet titulů použité literatury:	42

Klíčová slova:

římské mozaiky, Iberský poloostrov, motivy, provincie Lusitania, Baetica, Hispania Tarraconensis, *conventus iuridici*, Abicada, Faro/Ossonoba, Milreu, Conimriga, Mérida/*Augusta Emerita*, Écija/*Colonia Augusta Firma Astigi*, Itálica, Tejada la Nueva/*Itucci*, Empúries/*Emporion*.

Charakteristika práce:

Hlavním tématem práce jsou římské mozaiky na Iberském poloostrově v době římské okupace. Jejím cílem je poskytnutí obecných informací o jejich vývoji, motivech (ornamentech) a zpracování. Pozornost je věnována celkem devíti archeologickým lokalitám (Abicada, Faro/Ossonoba, Milreu, Conimriga, Mérida/*Augusta Emerita*, Écija/*Colonia Augusta Firma Astigi*, Itálica, Tejada la Nueva/*Itucci*, Empúries/*Emporion*), které jsou rozděleny do tří hlavních provincií: Lusitania, Baetica a Hispania Tarraconensis.

Literatura

1. ARTERA, A.U. ; CAMPISTOL, J.R.; ZAMORA, J.M.J.; SERRANO, C.S. *Dějiny Španělska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995
2. ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; DE CASTRO, P. C.; NOGALES BASARRATE, T.; PÉREZ OUTERIÑO, B.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A.; HERNÁNDEZ GIL, D. *Guía del Museo Nacional de Arte Romano*. Secretaría General Técnica, 2008
3. ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A. *Mérida*. León: EVEREST, S. A., translated by Babyl Tradicciones.
4. BARROSO, Y.; MORGADO, F. *Mérida, World Heritage Site, Historical Monuments*. Mérida: Artes Gráficas BOYSU S. L., translated by Brendan Higgins, 2003
5. BARTOŠ, Lubomír. *Dějiny a kultura Španělska*. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta filozofická, 1998
6. CORREIRA, L.N. *Decoração Vegetalista nos Mosaicos Portugueses*, Lisboa: Edições Colibri / Instituto de História da Arte Faculdade de Ciências Sociais e Humanas – UNL, 2005
7. CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008
8. CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, roteiro breve das ruínas e museu*. G.C. – Gráfica de Coimbra, Lda.
9. DE ALARCÃO, Jorge. *Conimbriga, O chão escutado*. Lisboa: Edicarte, Edições e Comércio de Arte, Lda.
10. DUNBABIN, Kathrine, M. D. *Mosaics of the Greek and Roman World*. Cambridge University Press, 1999
11. FERNÁNDEZ CARO, J. J.; RAVÉ PRIETO, J. L.; RESPALDIZA LAMA, P. J. *Cuaderno del Profesorado*, Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Educación y Ciencia, Consejería de Cultura y Medio Ambiente, Gabinete Pedagógico de Bellas Artes
12. FERNÁNDEZ CARO, J. J.; RAVÉ PRIETO, J. L.; RESPALDIZA LAMA, P. J. *Itálica, cuaderno del alumno 12 a 16 años*, Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Educación y Ciencia, Consejería de Cultura y Medio Ambiente, Gabinete Pedagógico de Bellas Artes

13. FERNÁNDEZ UGALDE; S. GARCÍA DILS; J. F. de RUEDA ROIGÉ; J. M. CAMPOS CARRASCO; Á. GÓMEZ RODRÍGUEZ; N. DE LA O VIDAL TERUEL; J. LANCHÁ; C. OLIVEIRA. *A rota do mosaico romano, o Sul da Hispânia (Andaluzia e Algarve), Cidades e villae notáveis da Bética e Lusitânia romanas*. Departamento de História, Arqueologia e Património da Universidade do Algarve, 2008
14. FERRO TAVARES, M. J. *Portugal Romano, O domínio Romano em Portugal, caderno de apoio*. Lisboa: Universidade Aberta, 1992
15. KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007
16. LING, Roger. *Ancient Mosaics*. Princeton University Press, 1998
17. POLIŠENSKÝ, Josef. *Úvod do studia dějin a kultury Španělska a Latinské Ameriky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, Karlova Universita v Praze, Fakulta filosofická, 1966
18. SVOBODA, Ludvík a spol. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1974
19. TEXEIRA BRASERO, A. *Fundación de Augusta Emerita*. Artes Graficas BOYSU, S. L.
20. VINCENT, Mary; STRADLING, R.A. *Svět Španělska a Portugalska*. Praha: Knižní klub, Balios, 1997
21. ZAMAROVSKÝ, V. *Bohové a hrdinové antických bájí*. Praha: Brána, s. r. o. ve spolupráci s Knižním klubem, k. s., 1996

Prameny

1. ISIDOR ze Sevilly. *Etymologiae XIII – XV, Etymologie XIII – XV*. Praha: Oikoymenh, Knihovna středověké tradice VII., překlad a poznámky Daniel Korte, 2001
2. LIVIUS. *Dějiny IV*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 21, přeložila Marie Husová, 1973
3. TACITUS. *Letopisy*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 27, přeložili Antonín Minařík, Antonín Hartmann, 1975
4. TACITUS. *Z dějin císařského Říma*. Praha: Svoboda, Antická knihovna, svazek 31, přeložili Antonín Minařík, Antonín Hartmann, Václav Bahník, 1976
5. VITRUVIUS. *Deset knih o architektuře*. Praha: Nakladatelství Svoboda, Antická knihovna, svazek 42, přeložil dr. Alois Otoupalík, 1979

Internetové zdroje

1. <http://drjoseformosinho.blogspot.com/2009/08/abicada-interessante-estacao-da-epoca.html>
2. <http://drjoseformosinho.blogspot.com/search/label/Abicada>
3. <http://www.memoriaportuguesa.com/abicada>
4. <http://picasaweb.google.com/100854390711211313532/AbicadaRomanVilla>
5. <http://rim.me.cz/cisarove/constans/constans.php>
6. http://www.cepha.ualg.pt/mosudhis/ossonoba_pt.html
7. <http://www.carltonhobbs.net/art/ancient-roman-fish-mosaics/2009/03/23/>
8. http://www.juntadeandalucia.es/cultura/museos/CAI/index.jsp?redirect=S2_4_5_1.jsp&idpro=115&novedades=1
9. <http://es.wikipedia.org/wiki/Conventus>
10. <http://www.conimbriga.pt/>
11. <http://www.thelatinlibrary.com/vitruvius7.html#1.1>
12. <http://www.thelatinlibrary.com/pliny.nh4.html#113>
13. <http://www.thelatinlibrary.com/isidore/15.shtml>
14. http://www.livius.org/ei-er/emerita/emerita_augusta.html
15. <http://www.thelatinlibrary.com/tacitus/tac.hist1.shtml#78>
16. <http://www.thelatinlibrary.com/livy/liv.26.shtml#19>

Seznam obrazových příloh

1. 1 a), mapa římských měst Iberského poloostrova; členění Iberského poloostrova na 5 teritorií spadá do r. 298 n. l.
(vlastní mapa)
1 b), mapa jednotlivých provincií a *conventus iuridici*
(<http://www.itours.es/en/node/1691>, 29.10.2011)
2. jednotlivé vrstvy mozaiky
(LING, Roger. *Ancient Mosaics*. Princeton University Press, 1998, str. 11)
3. plán domu v archeologické lokalitě Abicada
(DVMP, str. 158)
4. květinové vzory, Abicada
(DVMP, str. 102 – 125)

5. tři fotografie, Abicada
(<http://picasaweb.google.com/100854390711211313532/AbicadaRomanVilla>,
8.10.2011)
6. 6 a), Mosaico do Oceano, Faro/Ossonoba
(http://www.cepha.ualg.pt/mosudhis/ossonoba_pt.html, 8.10.2011)
6 b) – 6 e), Mosaico do Oceano, Faro/Ossonoba
(RMR, str. 77 – 83)
6 f), g), Mosaico do Oceano, detail, Faro/Ossonoba
(CVMP, str. 135 a 152)
7. 7 a), schéma Mosaico do Oceano, Faro/Ossonoba
(CVMP, str. 97 – 121)
7 b), květinové motivy Mosaico do Oceano, Faro/Ossonoba
(CVMP, str. 97 – 121)
8. 8 a), model chrámu v Milreu podle archeologa T. Hautschild
(RMR, str. 88)
8 b), mozaika v chrámu, Milreu
(RMR, str. 92)
8 c), mozaika v chrámu, Milreu
(RMR, str. 90)
8 d), mozaika v peristylu, Milreu
(<http://www.carltonhobbs.net/art/ancient-roman-fish-mosaics/2009/03/23/>,
8.10.2011)
8 e), detail chobotničky v peristylu, Milreu
(RMR, str. 97)
8 f), detail delfína v peristylu, Milreu
(RMR, str. 96)
8 g), mozaika v lázních, Milreu
(<http://www.carltonhobbs.net/art/ancient-roman-fish-mosaics/2009/03/23/>,
14.10.2011)
9. 9 a), květinové motivy, Milreu
(CVMP, str. 99 – 123)
9 b), ukázka květinových motivů, Milreu
(<http://www.top10portugal.com/milreu-roman-ruins-estoi-algarve>, 15.10.2011)
10. 10 a), plán rezidence Casa dos Repuxos, Conimbriga

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 17)

centrální peristyl

(<http://picasaweb.google.com/lh/photo/4ZIOHfkEf-7S2A21m04QHQ>,
12.11.2011)

soukromý menší peristyl dnes a jeho rekonstrukce

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 19)

10 b), Bellerofontés zabíjející Chiméru

(vlastní fotografie ze dne 18.3.2010)

Lov jelena

(vlastní fotografie ze dne 18.3.2010)

Mozaika Minotaura

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 21)

10 c), květinové vzory Casa dos Repuxos, Conimbriga

(DVMP, str. 103 – 131)

10 d), plán rezidence Casa da Cruz Suástica, Conimbriga

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 24)

ukázka mozaiky jídelny a mozaiky u centrálního peristylu

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 25 a 26)

10 e), květinové vzory Casa da Cruz Suástica

(DVMP, str. 99 – 128)

10 f), plán rezidence Casa dos Esqueletos

(CORREIA, Virgílio Hipólito. *Conimbriga, Guia das Ruínas*. Lisboa: Instituto Português de Museus, 2008, str. 24 a 26)

10 g), květinové vzory Casa dos Esqueletos

(DVMP, str. 101 – 117)

11. 11 a), divadlo, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 b), Casa del Anfiteatro, mozaika Vinobraní, Mérida

(ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A. *Mérida*. León: EVEREST, S. A., translated by Babyl Tradicciones, str. 55)

11 c), Mosaico Cósmico v Casa del Mítreo

(ALVARÉZ MARTÍNEZ, J. M.; DE LA BARRERA ANTÓN, J. L.; VELÁZQUEZ JIMÉNEZ, A. *Mérida*. León: EVEREST, S. A., translated by Babyl Tradicciones, str. 59)

11 d), mozaika Baco y Ariadna v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 e), mozaika Rapto de Europa a její detail v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 f), lovecká scéna v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 g), lovecká scéna a její detail v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 h), mozaika Siete Sabios v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

11 i), mozaika a její detail vítěze Marciana v Museo Nacional de Arte Romano, Mérida

(vlastní fotografie ze dne 6.7.2010)

12. 12 a), El Mosaico del Suplicio de Dirce

(<http://cofrades.pasionensevilla.tv/profiles/blogs/mosaicos-de-ecija>, 29.10.2011)

12 b), Mosaico de tema báquico de la calle Espiritu Santo

(<http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 29.10.2011)

12 c), Mosaico del „Triunfo de Baco” de la Plaza de Santiago

(<http://www.turismoecija.com/monumentos/mosaicos.php>, 30.11.2011)

12 d), detail centrálního medailonu mozaiky „Triunfo de Baco”

(RMR, str. 47)

12 e), Léto, Podzim, Silénos, Pan v mozaice „Triunfo de Baco”

(RMR, str. 42 a 43)

12 f), gepard, gazela v mozaice „Triunfo de Baco”

(RMR, str. 43)

- 12 g), Bakchantka, Satyr, Narcis v mozaice „Triunfo de Baco”
(RMR, str. 44)
- 12 h), Orfeus
(RMR, str. 46)
- 12 i), El Mosaico de las Estaciones de la Calle Miguel de Cervantes,
detail mozaiky a detail její centrální části
(RMR, str. 49)
(<http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 30.11.2011)
(RMR, str. 52)
- 12 j), El Mosaico báquico de la Plaza de Armas
detail ze severní a jižní strany pokoje
(RMR, str. 35)
(<http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 31.10.2011)
- 12 k), El Mosaico del Triunfo de Baco de la Avenida Miguel de
Cervantes, 34
(<http://www.paginadeunecijano.com/ecija/mosaicos/mosaicos.htm>, 5.11.2011)
- 13.** plán nového města (*urbs nova*), Itálica
(Itálica CA, str. 7)
- 14.** 14 a), rekonstrukce Casa de los Pájaros, Itálica
(Itálica CP, str. 27)
- 14 b), nákres mozaiky v Casa de los Pájaros, Itálica
(Itálica CA, str. 22, nákres mozaiky)
- 14 c), originální mozaika v Casa de los Pájaros, Itálica
(http://larache1956.multiply.com/journal/item/22689?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal%2Fitem, 15.10.2011)
(http://www.visualphotos.com/image/1x6797791/roman_mosaic_of_casa_de_los_pajaros_at_italica, 15.10.2011)
(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Itálica_Owl.jpg, 15.10.2011)
(Itálica CP, str. 27)
(<http://vintageholidays.co.uk/the-roman-ruins-of-italica-in-seville-andalucia/>, 15.10.2011)
- 15.** 15 a), Mosaico de Neptuno, La Casa de Neptuno, Itálica
(<http://foro.univision.com/t5/Historia-Universal/HISPANIA-ROMANA-ITÁLICA/m-p/187137632>, 15.10.2011)
- 15 b), detail Mosaico de Neptuno, La Casa de Neptuno, Itálica

- (http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2007.10.03_049_Mosaico_Neptuno_Itálica_SP.jpg, 15.10.2011)
- 15 c), další mozaiky, La casa de Neptuno, Itálica
(<http://kellyanddunc.blogspot.com/2010/04/april-15-2010-road-to-cordoba.html>, 21.10.2011)
- 15 d), labyrint, La casa de Neptuno, Itálica
(<http://www.andalucia-andalusia.com/Italica-Romanization.html>, 21.10.2011)
- 16.** Mosaico del Planetario, La Casa del Planetario, Itálica
(<http://lingualatina-orberg.wikispaces.com/capitulum+13>, 16.10.2011)
(<http://blog-de-anuska.blogspot.com/2011/02/italica-y-su-historia.html>, 16.10.2011)
- 17.** Casa de Hylas, Itálica
(<http://www.panoramio.com/photo/14267677>, 21.10.2011)
- 18.** mozaika v Itucci
(<http://antiguaymedieval.blogspot.com/2008/06/el-proyecto-mosudhis-cierra-con-la.html>, 15.10.2011)
- 19.** 19 a), řecké *signium*
(<http://members.virtualtourist.com/m/p/m/1dad6b/#2>, 22.10.2011)
- 19 b), římská černobílá mozaika italského stylu, 1. stol. př. n. l.
(<http://www.javiermolinero.comuf.com/arqueologia/roma.html>, 22.10.2011)
- 19 c), detail středu mozaiky
([http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_-_Empúries_\(Domus\)_2005-03-27.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mosaic_-_Empúries_(Domus)_2005-03-27.jpg), 22.10.2011)
- 19 d), detail okraje mozaiky
(<http://www.diariodelviajero.com/espana/ruinas-greco-romanas-de-empuries>, 22.10.2011)
- 19 e), mozaika, Empúries
(<http://www.roman-sites.com/spain/empuries/empuries.htm>, 22.10.2011)
- 19 f), mozaika, Empúries
(<http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=4958>, 22.10.2011)
- 19 g), mozaika, Empúries
(<http://members.virtualtourist.com/m/p/m/1dadd1/>, 22.10.2011)
- 19 h), mozaika, Empúries
(<http://corobates.blogspot.com/2009/04/mosaicos.html>, 22.10.2011)
- 19 i), mozaika, Empúries

(<http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=4958>, 22.10.2011)

19 j), Obětování Ifigenie

(<http://juanandres911.blogspot.com/2009/01/la-iphigenia-de-jovellanos-en-el.html>, 22.10.2011)

Příloha 1

a) mapa římských měst Iberského poloostrova; členění na 5 teritorií spadá do r. 298 n. l.

Gallaecia

1. Iria Flavia/Padrón
2. *Lucus Augusti/Lugo*
3. *Aurium/Orense*
4. *Tudae/Tuy*
5. *Bracara Augusta/Braga*
6. *Portus Cale/Porto*
7. *Asturica Augusta/Astorga*
8. *Legio/León*
9. *Ocelum Duri/Zamora*

Lusitania

10. *Salamanca/Salamanca*
11. *Aeminium/Coimbra*
12. *Conimbriga/Condeixa a Velha*
13. *Igaeditani/Idanha a Velha*
14. *Cavrium/Coria*
15. *Norba Caesarina/Cáceres*
16. *Scallabis Iulia/Santarém*
17. *Olisipo/Lisboa*

Beatica

25. *Mellaria/Fuenteovejuna*
26. *Itálica*
27. *Corduba/Cordóba*
28. *Hispalis/Sevilla*
29. *Astigi/Écija*
30. *Itucci*
31. *Urso/Osuna*
32. *Iliberris*

18. *Augusta Emerita/Mérida*
19. *Ebora/Évora*
20. *Pax Iulia/Beja*
21. *Abicada*
22. *Cerro da Vila*
23. *Milreu*
24. *Ossonoba/Faro*

Hispania Tarraconensis

39. *Pallantia/Palencia*
40. *Libia/Leiva*
41. *Pompaelo/Pamplona*
42. *Clunia/Coruña del Conde*
43. *Uxama Argaela/Osma*
44. *Numantia/Soria*
45. *Calagurris/Calahorta*
46. *Oscá/Huesca*
47. *Termantia*
48. *Segovia*
49. *Segontia/Sigüenza*
50. *Bilbilis/Calatayud*

Hispania Carthaginensis

61. *Complutum/Alcalá de Henares*
62. *Toletum/Toledo*
63. *Segobriga/Cabeza de Griego*
64. *Valeria/Valera Vieja*
65. *Consabura/Consuegra*
66. *Oretum*
67. *Laminium*
68. *Libisosa/Lezuza*
69. *Ad Aras*

33. *Hasta Regia/Mesa de Asta*
34. *Gadez/Gadir/Cádiz*
35. *Asidona/Medina Sidonia*
36. *Carteia*
37. *Arunda/Ronda*
38. *Malaca/Málaga*

51. *Caesaraugusta/Zaragoza*
52. *Celsa/Gelsa*
53. *Ilerda/Lérida*
54. *Emporia/Ampurias*
55. *Gerunda/Gerona*
56. *Ausona/Vich*
57. *Barcino/Barcelona*, na jih od ní
Tarraco/Tarragona
58. *Saguntum/Sagunto*
59. *Valentia/Valencia*
60. *Saetabis/Játiva*

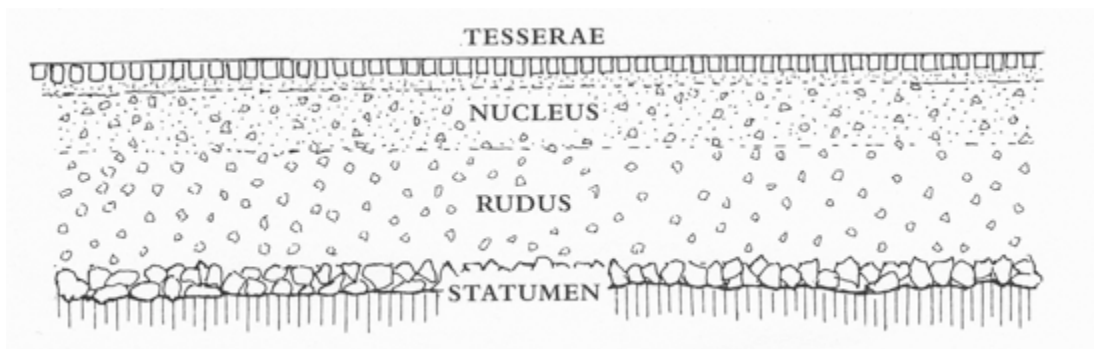
70. *Salaria/Ubeda*
71. *Bergastrum/Cehegin*
72. *Ilici/Elche*
73. *Lucentum/Alicante*
74. *Basti/Baza*
75. *Acci/Guadix*
76. *Urci/Huercal*
77. *Carthago Nova/Carthagena*

b) mapa jednotlivých územních jednotek (*conventus iuridici*)

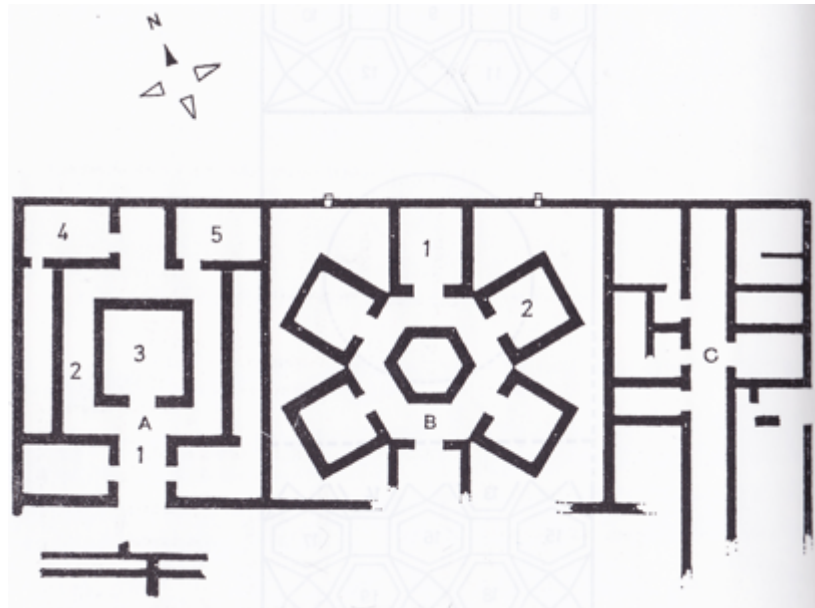

Příloha 2

jednotlivé vrstvy mozaiky

Příloha 3

Abicada, plán domu

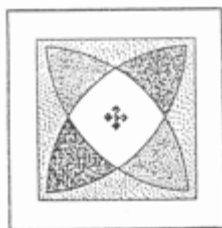
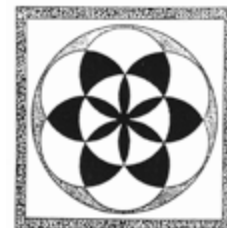
Příloha 4

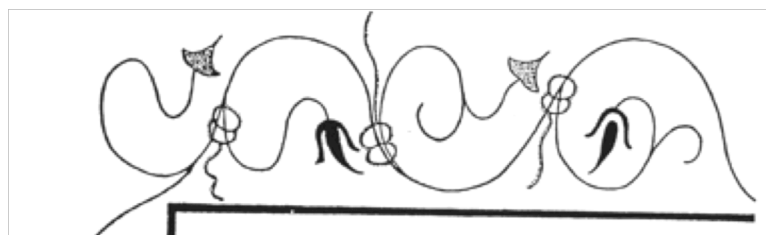
A1, listy vřetenovité/
kopinatých rostlin

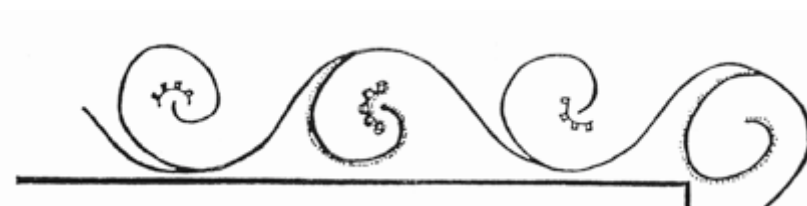
A3, květiny s různými typy listů

A3, květy pravidelné

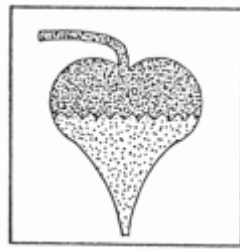
A3, listy ve tvaru srdce/břečťanu

A3, jednoduché voluty

A4, květiny s různými listů

A4, list ve tvaru srdce

A4, listy vřetenovité/ typy kopinatých rostlin

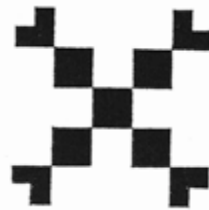
A4, květy geometrické

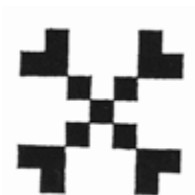
A4, listy vřetenovité/kopinatých rostlin

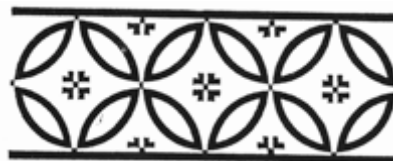
B1, květiny s různými typy listů

B1, květy geometrické

B2, květy geometrické

B2, květy pravidelné

Příloha 5

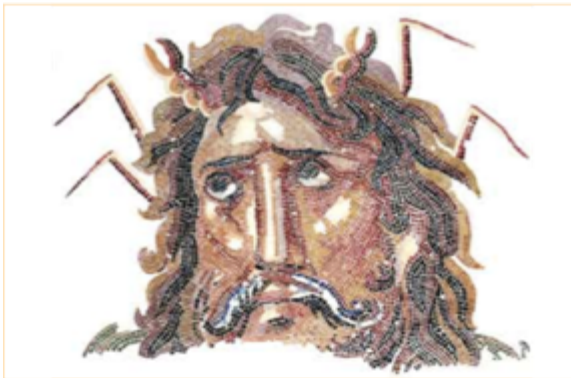
Abicada, fotografie

Příloha 6

b) detail prostřední části

c) návrh Neptuna

a) Mosaico do Oceano

d) detail Zephyra

e) detail Borea

f) detail Borea

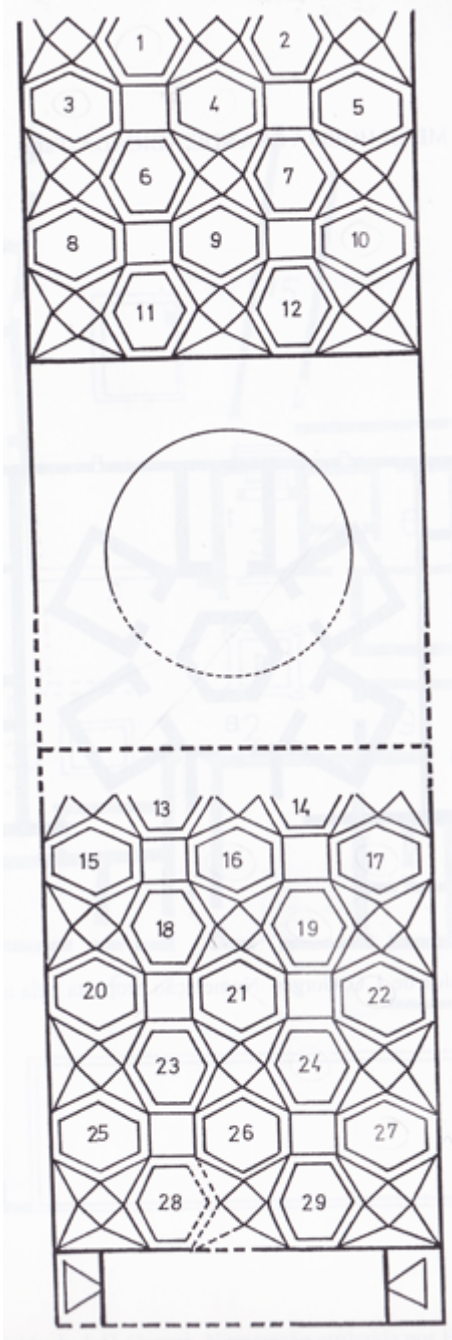

g) detail květin

Příloha 7

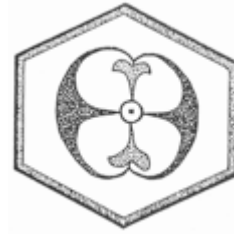
a) schéma Mosaico do Oceano

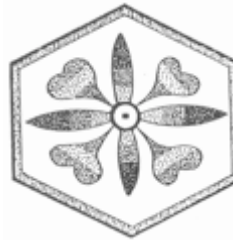
b) květinové vzory
květiny s listy ve tvaru srdce

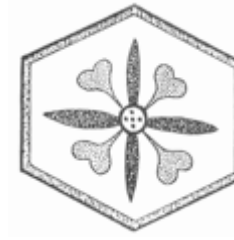
3

4

10

17

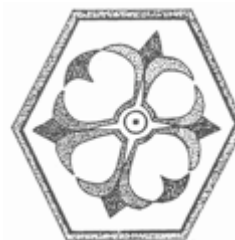

19

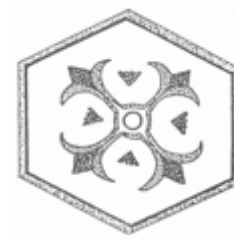

22

květiny s kalichy lotosu

1

16

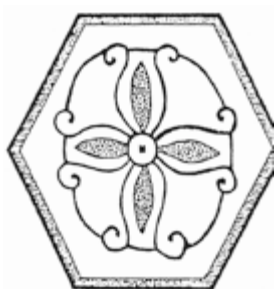
24

27

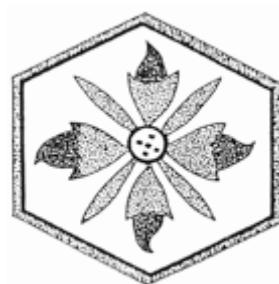
květiny s různými typy listů

2

5

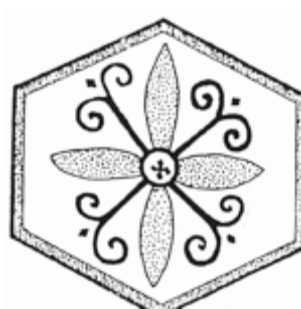
6

7

8

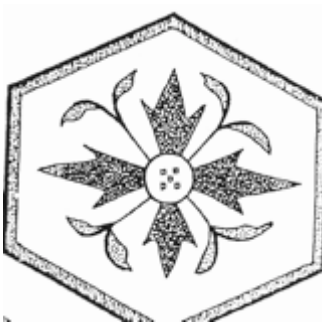
9

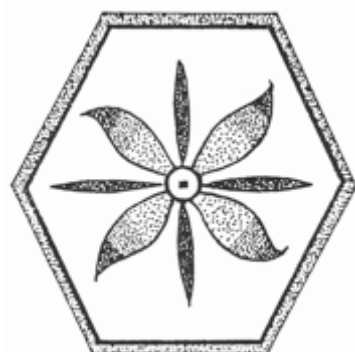
11/13

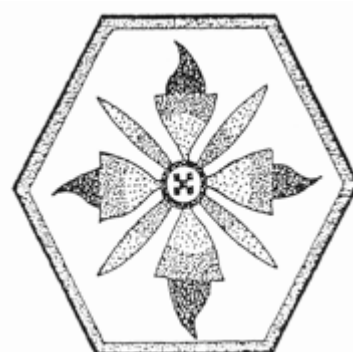
12

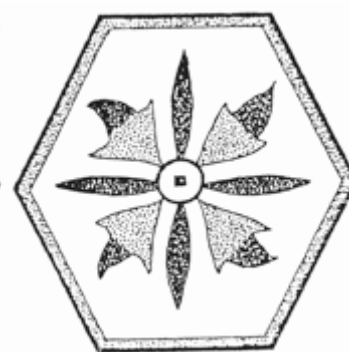
15

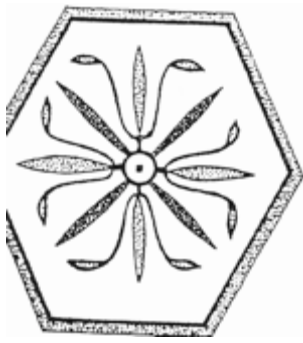
18

20

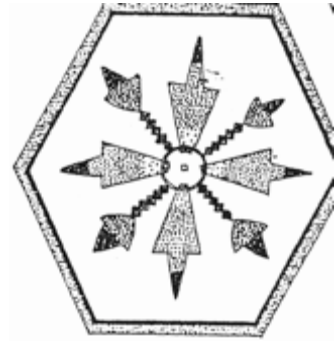
21

23

25

26

28

atypické květiny

květy pravidelné

29

jednoduché voluty

Příloha 8

a)

model chrámu v Milreu podle archeologa T. Hautschild

b) chrám, Milreu

c) chrám, Milreu

d) peristyl, Milreu

e) detail chobotničky peristylu

f) detail delfína peristylu

g) lázně, Milreu

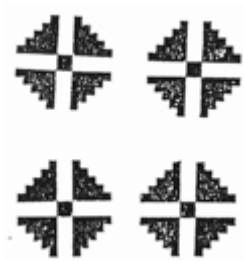
Příloha 9

a) schéma květinových motivů, Milreu

květiny s kalichy lotosu

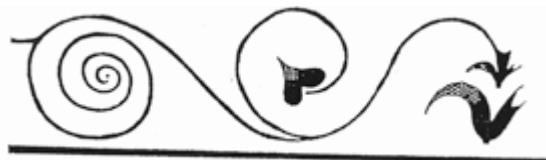
květy geometrické

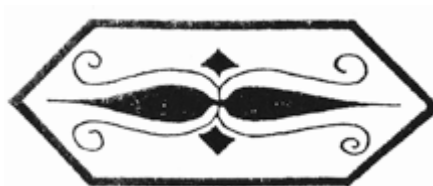
listy ve tvaru srdce/břečťanu, izolované

listy ve tvaru srdce spojené s volutami

listy vřetenovité/kopinatých rostlin

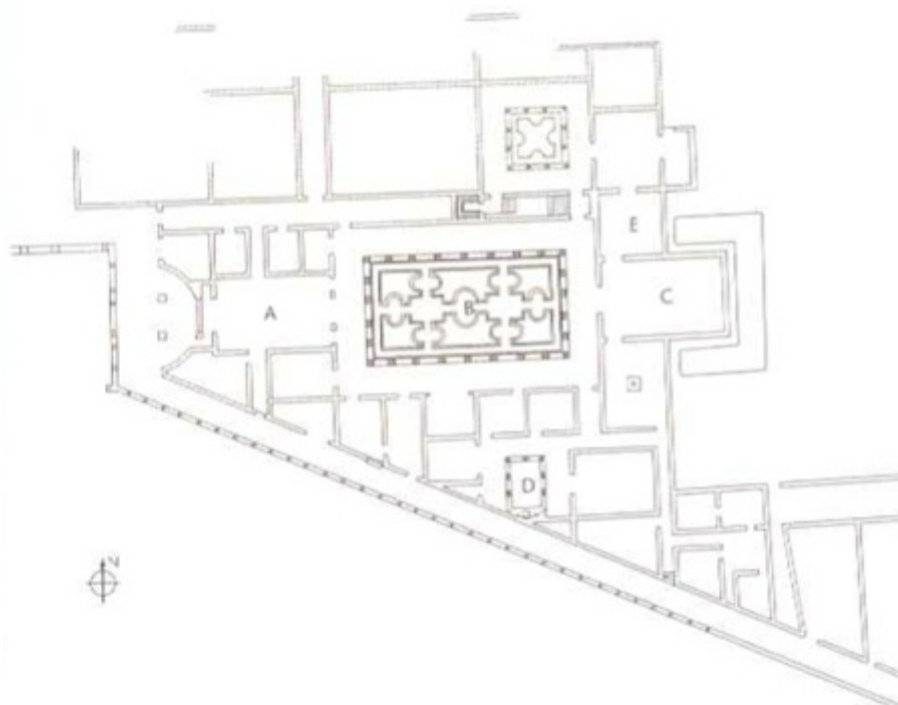
b) ukázka květinových motivů, Milreu

Příloha 10

Conimbriga

a) plán rezidence *Casa dos Repuxos*

A ... vestibulum (předsíň)

B ... centrální peristyl

C ... jídelna (triclinium)

D ... soukromý menší peristyl

E ... sál vozataje (mozaika)

centrální peristyl dnes (B)

soukromý menší peristyl dnes a jeho rekonstrukce (D)

b) Bellerofontés zabíjející Chiméru

Lov jelena

Mozaika Minotaura

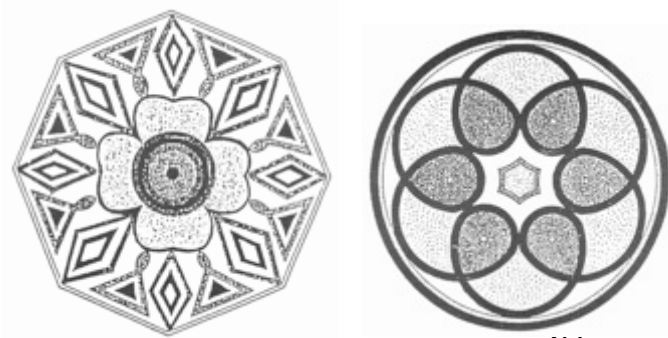

c) květinové vzory *Casa dos Repuxos*

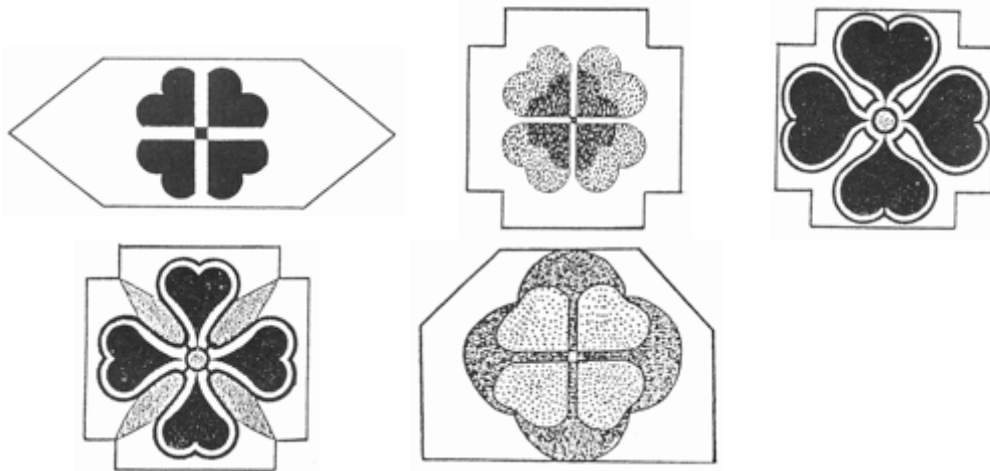
květina s různými typy listů

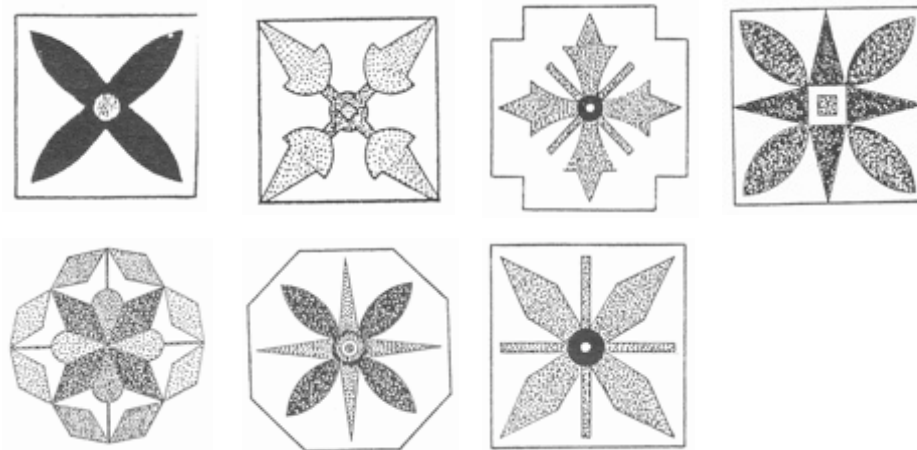
atypické květiny

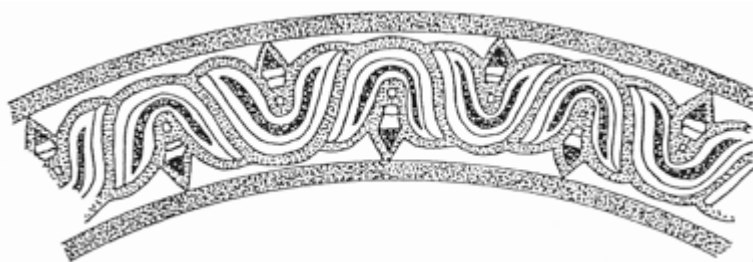
trojlístky

květy pravidelné

pozměněné kalichy lotosu

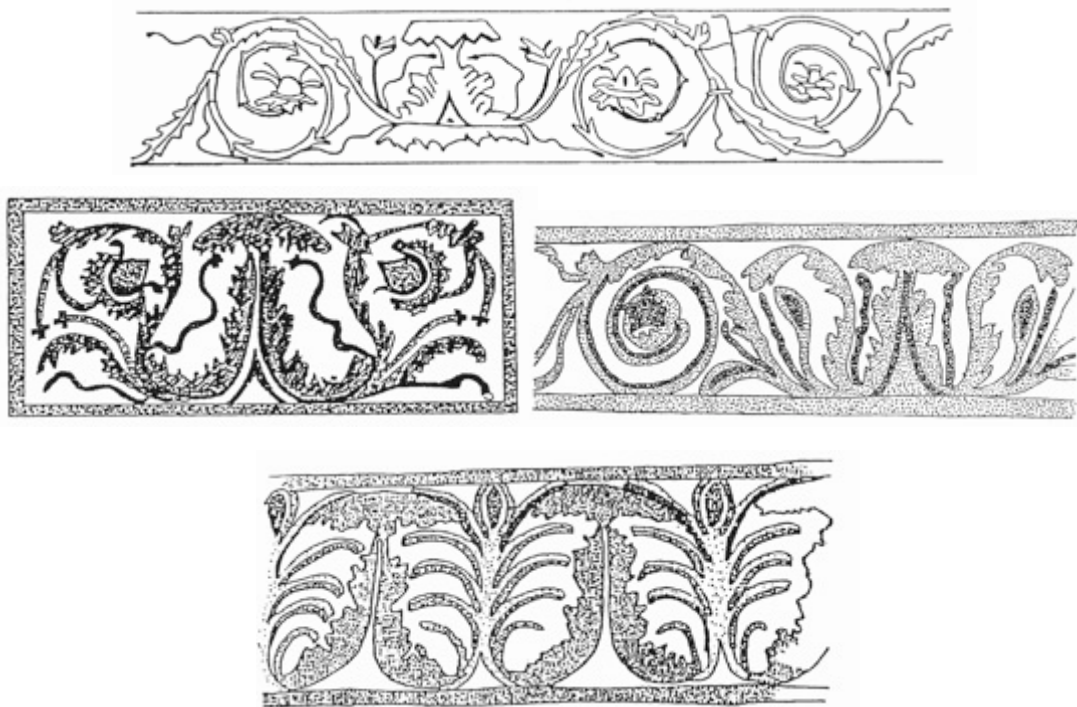
listy ve tvaru srdce/břečťanu vytvářející sinusoidy

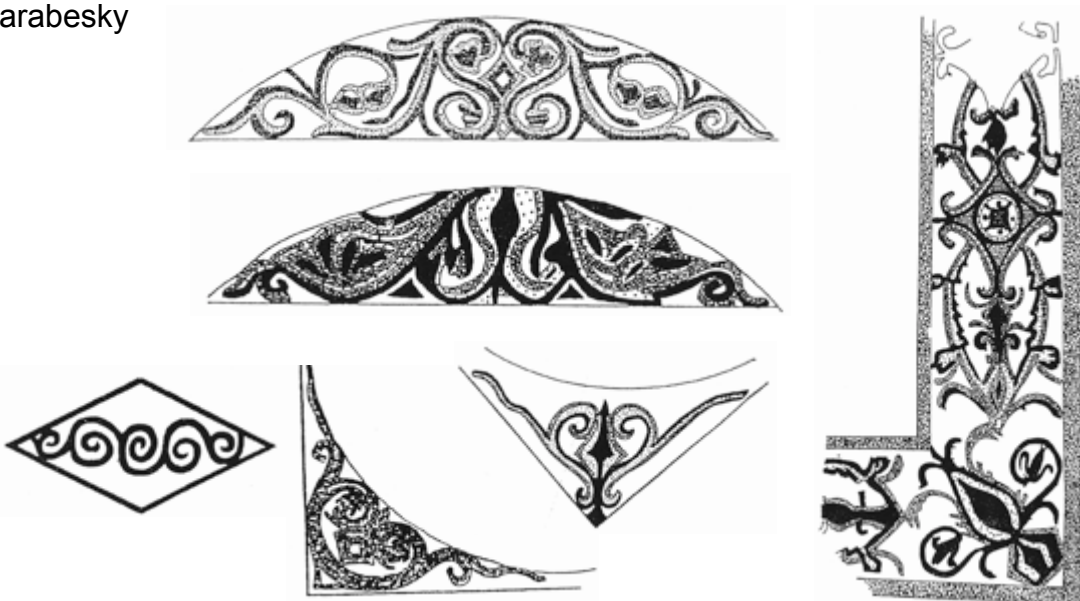
koruna spletená z listů

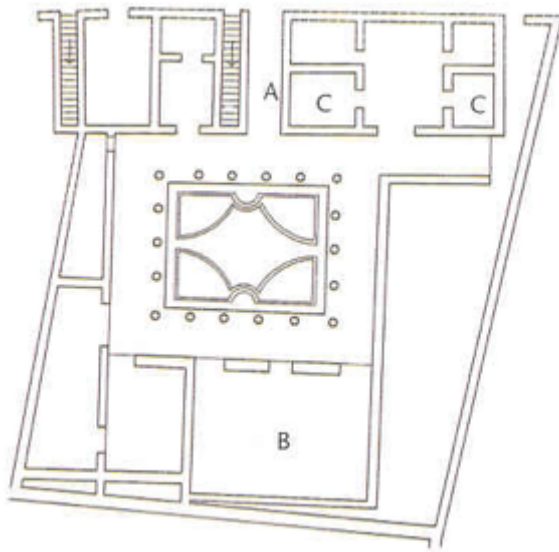
listy akantu

arabesky

d) plán rezidence *Casa da Cruz Suástica*

- A ... vstup
- B ... *triclinium*
- C ... ložnice

mozaika jídelny (B)

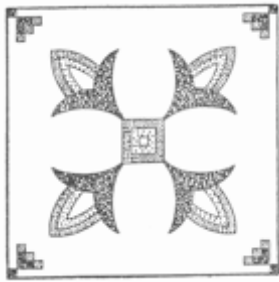

mozaika u centrálního peristylu

e) květinové vzory Casa da Cruz Suástica

květiny s kalichy lotosu

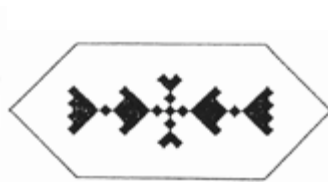

květiny s různými typy listů

atypická květina

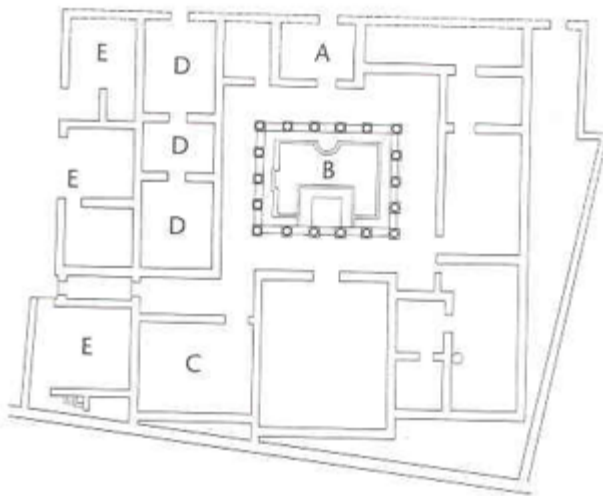
květy geometrické

listy ve tvaru srdce/břečťanu a listy vavřínu

f) plán rezidence *Casa dos Esqueletos*

- A ... vstup
- B ... centrální peristyl
- C ... rozlehlá ložnice
- D ... nezávislá část domu
- E ... obchody (?)

mozaika ložnice

listy ve tvaru srdce/břečťanu
stojící naproti sobě

g) květinové vzory *Casa dos Esqueletos*

květina s kalichy lotosu,
ústřední vzor výše zobrazené mozaiky

Příloha 11

Emerita Augusta/Mérida

a) divadlo

b) Casa del Anfiteatro, mozaika Vinobraní

c) *Mosaico Cómico v Casa del Mitreo*

d) *Baco y Ariadna*

e) *Rapto de Europa*

detail mozaiky

f) lovecká scéna

g) lovecká scéna

detail

h) Siete Sabios

i)

detail vítěze Marciana

Příloha 12

Écija

a) *El Mosaico del Suplicio de Dirce*

b) *Mosaico de tema báquico de la calle Espíritu Santo*

c) Mosaico del „Triunfo de Baco” de la Plaza de Santiago

d) detail centrálního medailonu

e) Léto

Podzim

Silénos

Pan

f) gepard

gazela

g) Bakchantka

Satyr

Narcis

h) Orfeus

i) El Mosaico de las Estaciones de la Calle Miguel de Cervantes

detail mozaiky *El Mosaico de las Estaciones de la Calle Miguel de Cervantes*

detail centrálního motívu mozaiky

j) *El Mosaico báquico de la Plaza de Armas*

detail ze severní strany pokoje

detail z jižní strany pokoje

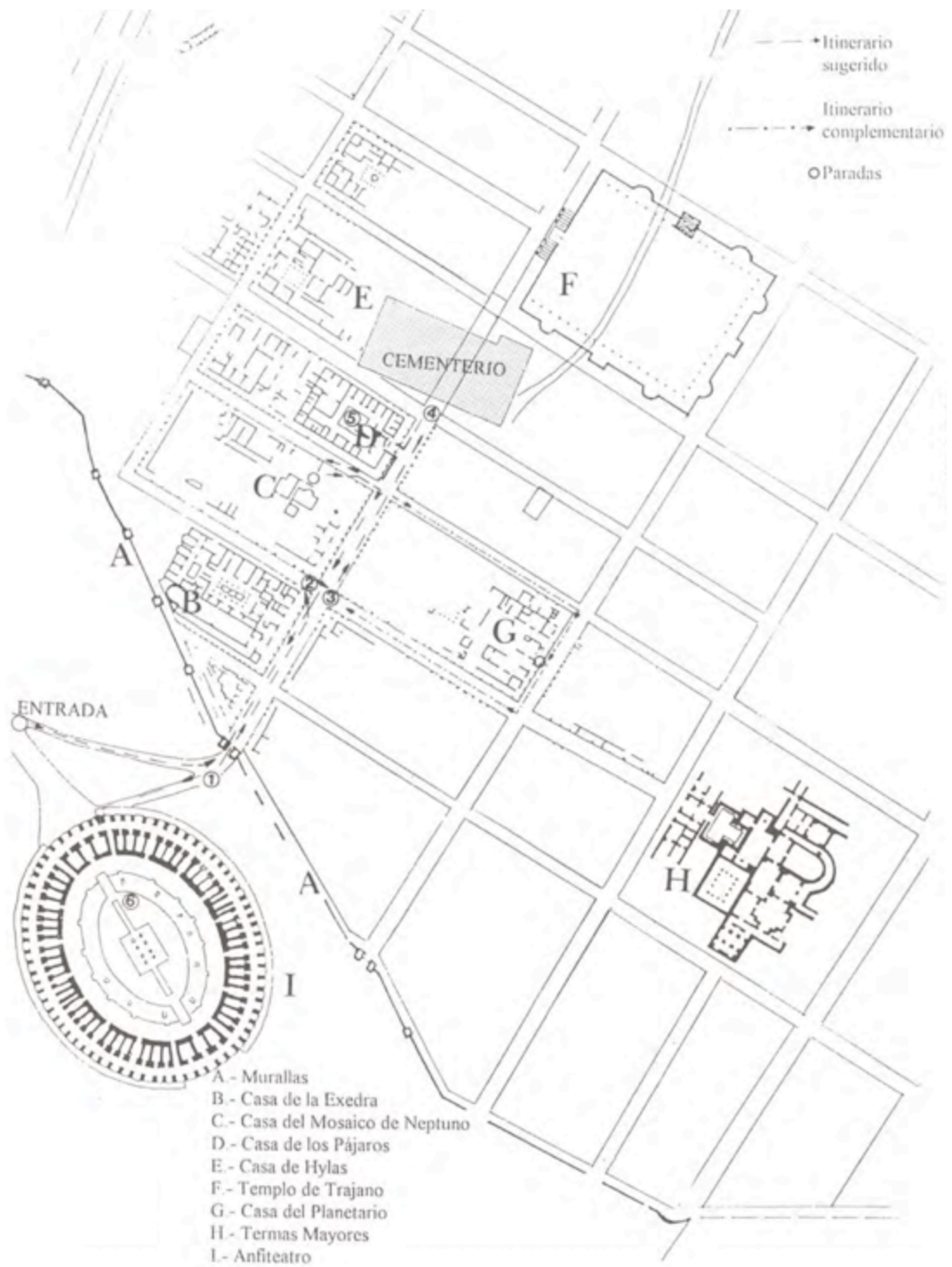

k) *El Mosaico del Triunfo de Baco de la Avenida Miguel de Cervantes, 34*

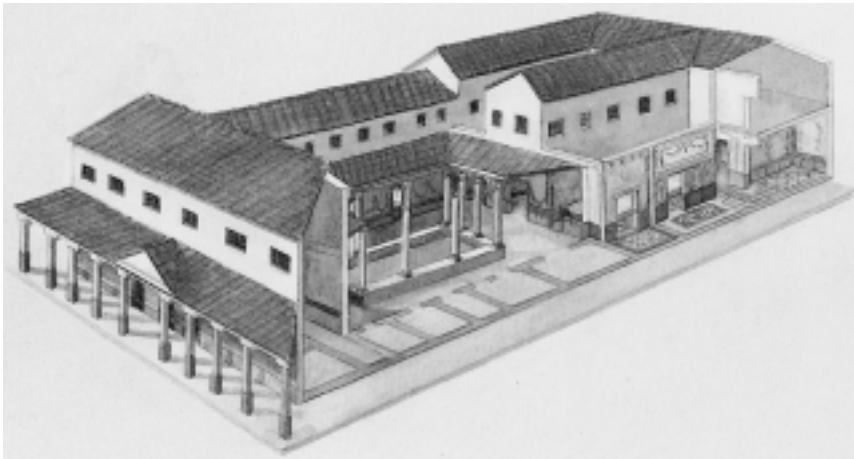
Příloha 13

Itálica, plán nového města (*urbs nova*)

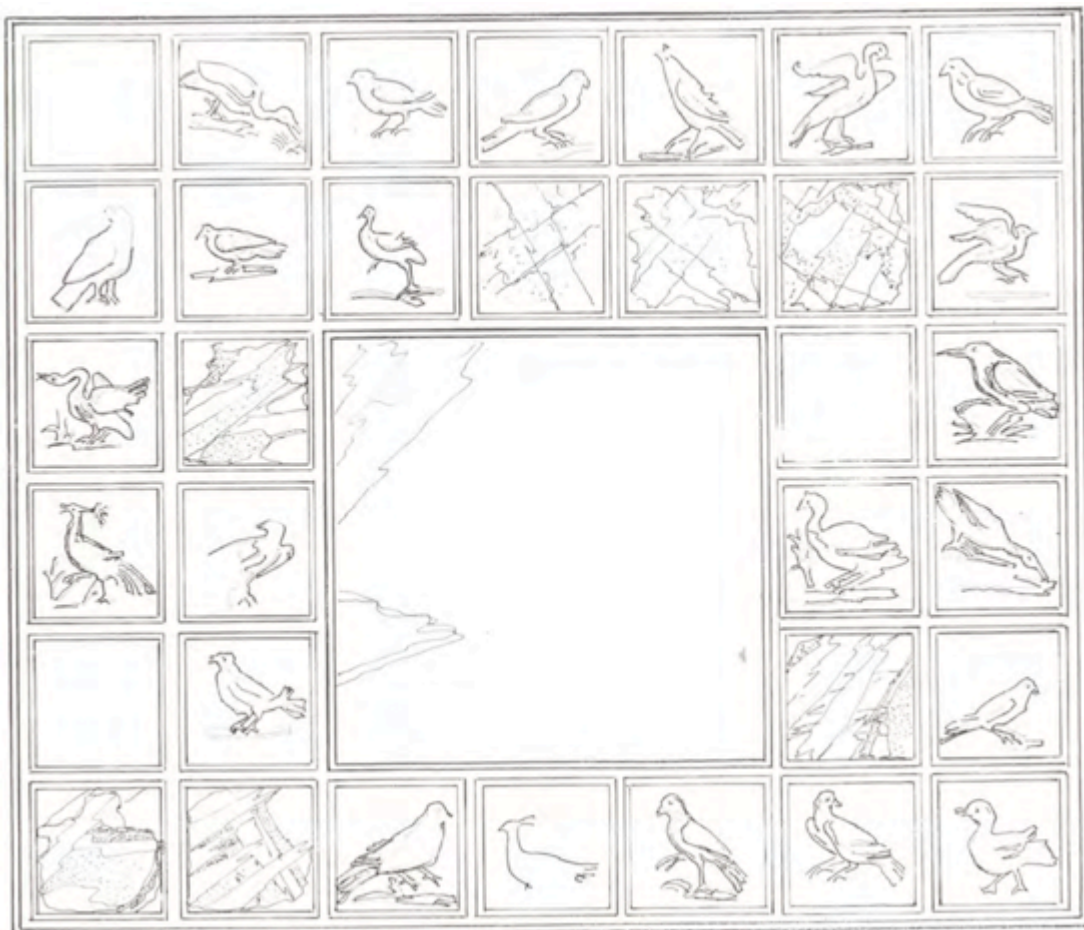

Příloha 14

a) rekonstrukce *Casa de los Pájaros*

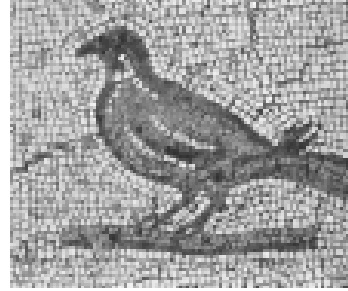
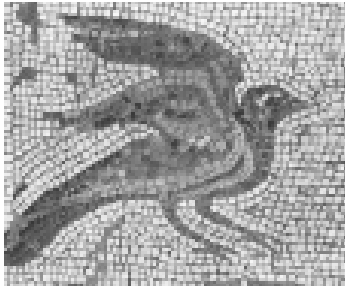
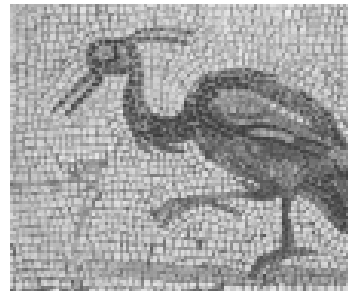

b) Itálica, nákrres mozaiky v Casa de los Pájaros „Domě ptáčků“

c) originální mozaika

Příloha 15

a) *La Casa de Neptuno, Mosaico de Neptuno*

b) detail mozaiky

c) *La casa de Neptuno*, další mozaiky

d) *La casa de Neptuno*, labyrint

Příloha 16

La Casa del Planetario, Mosaico del Planetario

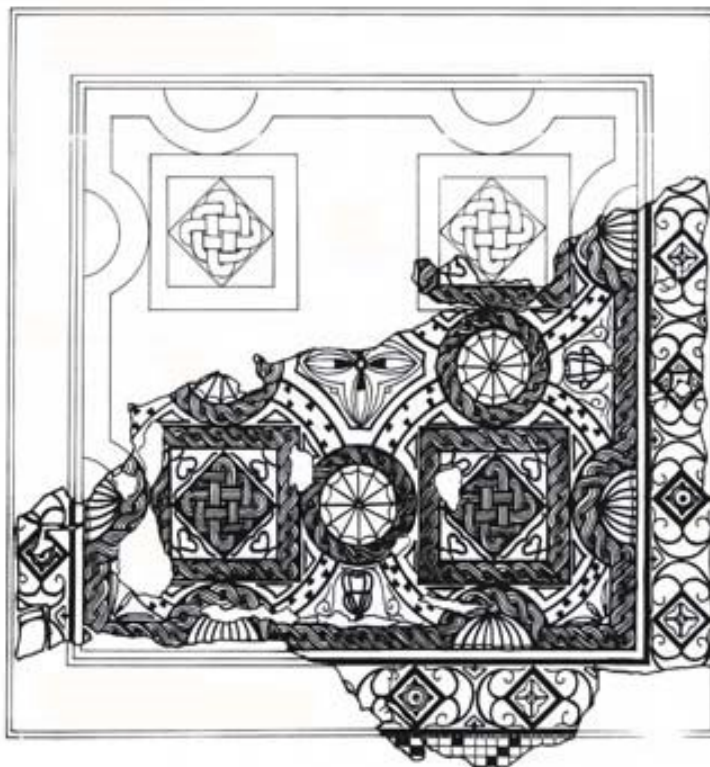
Příloha 17

Casa de Hylas

Příloha 18

mozaika v Itucci

Příloha 19

Empúries/Emporion

a) řecké *signium*

b) římská černobílá mozaika italského stylu, 1. stol. př. n. l.

c) detail středu mozaiky

d) detail okraje mozaiky

e)

f)

g)

h)

i)

j) Obětování Ífigeneie

